



## Perinčių upinių ir mažųjų žuvėdrų būklė Lietuvoje ir jų apsaugai skirtose teritorijose – ką turime padaryti siekdami geresnę rūšių apsaugos

2023-10-20, Vilnius

*Liutauras Raudonikis, Marius Karlonas (Lietuvos ornitologų draugija)*



[www.lifeterns.lt](http://www.lifeterns.lt)





Little tern (*Sternula albifrons*). R. Jakaitis.



Common tern (*Sterna hirundo*). E. Drobelis.



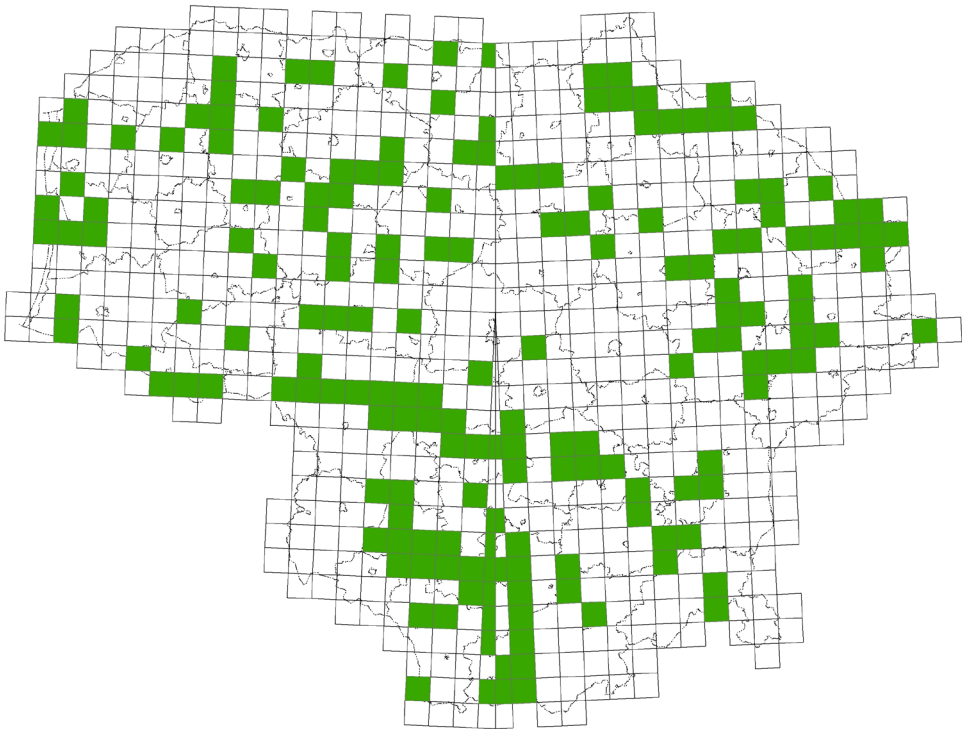
Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Nuo pat pirmųjų Lietuvos paukščių suvestinių, upinė ir mažoji žuvėdros minimos kaip reguliariai šalyje perintys paukščiai, tačiau.....

nurodoma jog paplitę ribotai, kas susiję su tinkamų buveinių pasiskirstymu – dažniau sutinkamos ežeringoje Rytų Lietuvoje, pamaryje ir palei Nemuną.

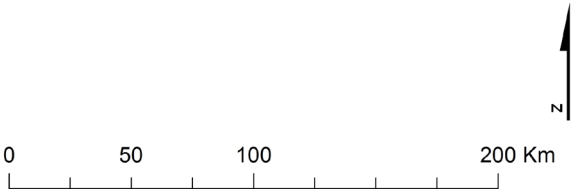
Vėliau minima, jog rūšys peri žmogaus sukurtų žuvininkystės ūkių, vandens saugyklų ar užtvindytų karjerų salose.

Distribution of Common Tern in Lithuania

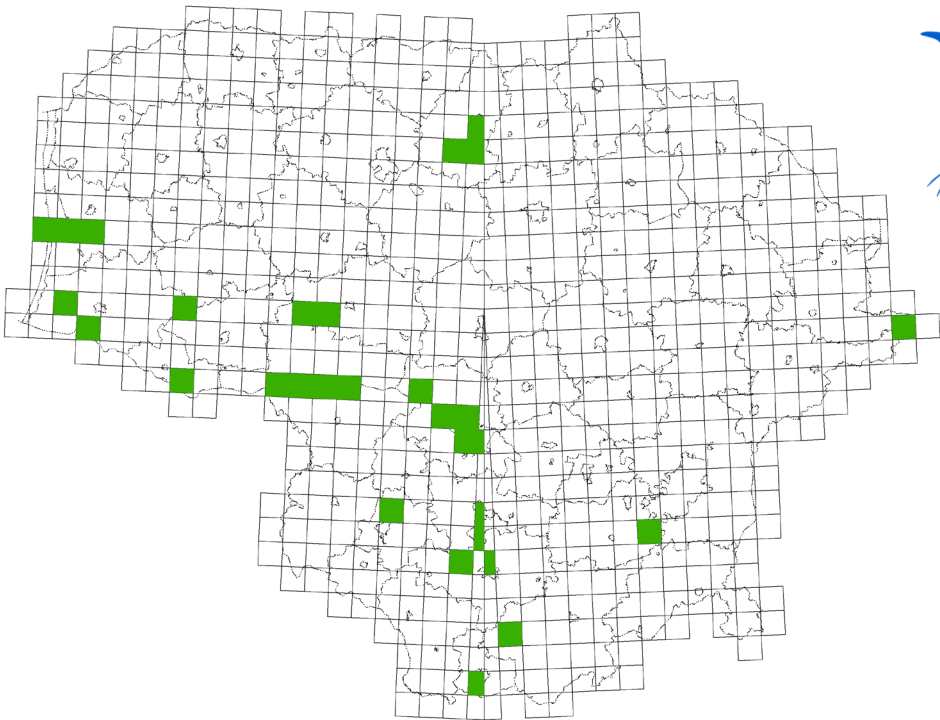


Legend

-  Sterna hirundo
-  Borders of municipalities
-  UTM grid 10x10 km

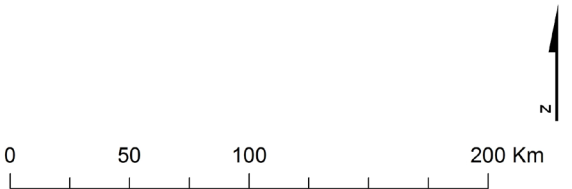


Distribution of Little Tern in Lithuania



Legend

-  Sterna albifrons
-  Borders of municipalities
-  UTM grid 10x10 km



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Gausos perimvietėje ypatumai (I)

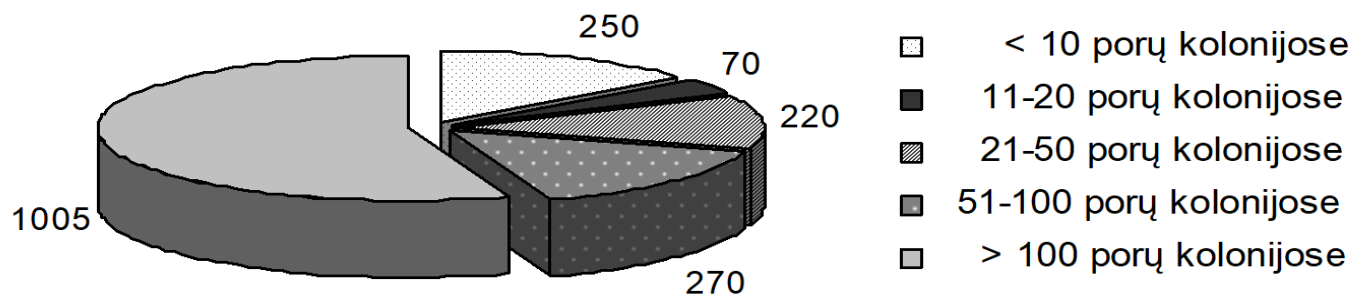
**Mažoji žuvėdra Lietuvoje** dažniau peri grupėmis iki 10 porų, rečiau formuoja kiek gausesnes kolonijas arba peri pavienėmis poromis – tikslesnė analizė šiuo metu neatlikta.

**Upinė žuvėdra** dažniausiai peri įvairaus dydžio kolonijomis, dažnai kartu su rudgalviais kirais, rečiau sutinkamos pavienės poros.

2007 m. duomenimis, daugiau kaip pusė nacionalinės upinių žuvėdrų populiacijos (55.4%) buvo susikonglomeravusi tik 6 didžiausiose (>100 porų) kolonijose.

Apie 15% šalies populiacijos perėjo mažesnėse trijose kolonijose (51-100 porų).

Apie 14% šalies populiacijos peri pavienėmis poromis arba grupėmis, mažesnėmis nei 10 porų.



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

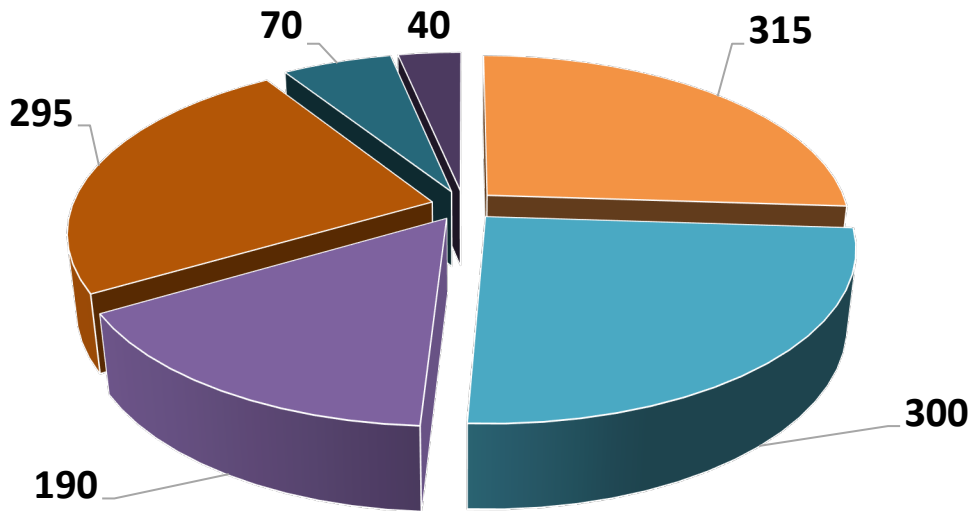


# Buveinės (I)

**Upinė žuvėdra** dažniausiai peri įvairių vandens telkinių salose.

Rečiau, dažniau pavienės poros ar negausios grupės, ant plovų, pastatų stogų ar augalijos sąnašų.

2010 metų duomenimis, daugiau nei 50% porų suregistruota ežerų ir Nemuno upės salose, apie 25% - žuvininkystės tvenkiniuose, 15% - karjerų salose.



- Stabilios salos
- Nestabilios salos
- Karjerai
- Žuvininkystės tvenkiniai
- Plaustai
- Kitos buveinės



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

## Buveinės (II)

Upinių žuvėdrų apsaugai skirtos pastangos ir veiklos dažniausiai susiję su tinkamų buveinių salose atkūrimu ir palaikymu, taip pat naujų tinkamų buveinių – salų ar plaustų ir kt., kūrimu.



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



## Buveinės (III)

Mažoji žuvėdra peri dažniausiai žvyringose ar smėlėtose salose ar pakrantėse – Lietuvoje iki 80% nacionalinės populiacijos susijusi su Nemuno upe.

Kai kuriais atvejais, dažniausiai pavienės poros ar nedidelės grupė, peri dolomito karjeruose, ant nuleistų tvenkinių dugno, pajūrio plažuose ar net statybvietėse, kuomet žvyro karjeruose peri tiek pavienės poros, tiek gausesnės grupė.



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



# Apsaugos statusas (I)



Abi rūšys saugomos šalyje  
dėl ES Paukščių direktyvos  
reikalavimų (perkelta į  
šalies teisės aktus)

Mažoji žuvėdra – SRS, VU  
A4ce; C1; D1 (remiantis  
IUCN kriterijais in 2018)

Upinės žuvėdros būklė  
remiantis IUCN kriterijais  
nevertinta



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



# Apsaugos statusas (II)



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



Rūšių apsaugai yra įsteigtos PAST – tikslinės rūšys:

Mažajai žuvėdrai – 3 nuo 2004, 1- nuo 2021  
(Nemuno salos ties Lipliūnais – projekto rezultatas)

Upinei žuvėdrai – 7 nuo 2004, 1 – nuo 2022  
(Blinstrubiškio miško PAST – projekto rezultatas)



# Perinčios populiacijos gausa (I)

- Pirmasis žuvėdrų perinčios populiacijos gausos įvertinimas atliktas tik 20a. pabaigoje:
  - 5.000-7.000 upinės žuvėdros porų
  - 400-500 mažosios žuvėdros porų
- Po perinčių upinių žuvėdrų populiacijos detalios inventorizacijos 1999-2001 metais, ankstesnis upinių žuvėdrų gausos įvertinimas užginčytas kaip nepagrįstai didelis – rūšies populiacija įvertinta 2500-3000 perinčių porų.
- Mažosios žuvėdros populiacijos gausa tuo metu naujai nevertinta.
- Vėlesniais metais buvo vykdyti perinčių mažųjų ir upinių žuvėdrų populiaciniai ir paplitimo tyrimai, gausos monitoringas nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu, kas sudarė prielaidas ir suteikė informacijos tiksliai šių žuvėdrų perinčių populiacijų vertinimui.
- Šių vertinimų rezultatai buvo pateikti nacionalinėse Lietuvos ataskaitose dėl ES Paukščių direktyvos įgyvendinimo mūsų šalyje (2008-2012, 2013-2018 m. laikotarpiais – *atlikta LOD ekspertų*)



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Perinčios populiacijos gausa(II)

Paskutinės ES PD įgyvendinimo Lietuvoje ataskaita 2013-2018 m. laikotarpiui.

**Upinės žuvėdros** perinti populiacija įvertinta 1800-2500 porų, bet:

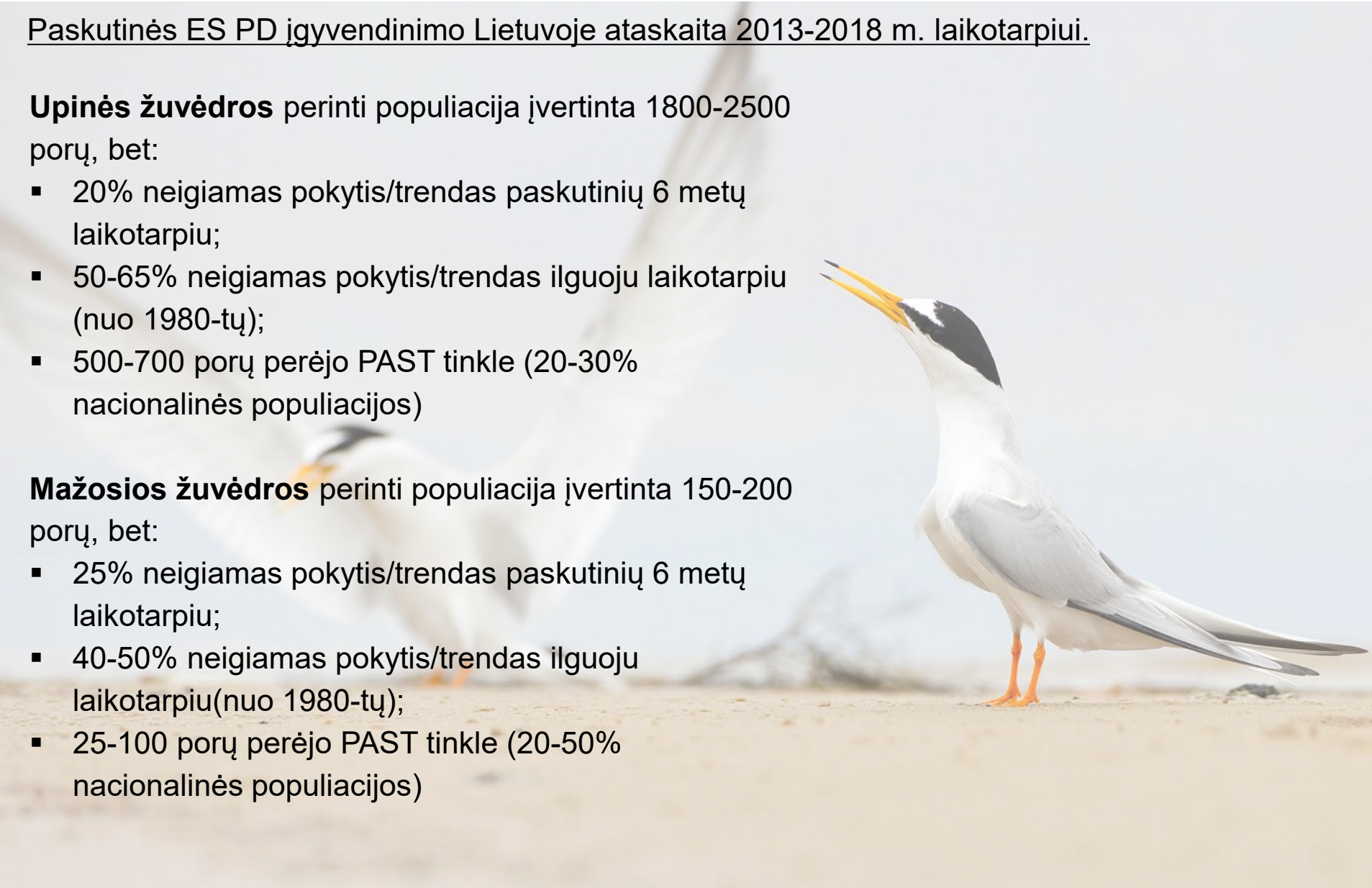
- 20% neigiamas pokytis/trendas paskutinių 6 metų laikotarpiu;
- 50-65% neigiamas pokytis/trendas ilguoju laikotarpiu (nuo 1980-tų);
- 500-700 porų perėjo PAST tinkle (20-30% nacionalinės populiacijos)

**Mažosios žuvėdros** perinti populiacija įvertinta 150-200 porų, bet:

- 25% neigiamas pokytis/trendas paskutinių 6 metų laikotarpiu;
- 40-50% neigiamas pokytis/trendas ilguoju laikotarpiu (nuo 1980-tų);
- 25-100 porų perėjo PAST tinkle (20-50% nacionalinės populiacijos)



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija







## 2018-2023 m. projekto metu vykdyta:

- rūšies buveinių būklės gerinimas
- Paukščių ir jų lizdų apsaugos priemonės
- populiacijos būklės stebėjimas







Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija





## Ex-ante monitoringas

- Iki 2004 m. stebėseną atlikta atskirų ekspertų.
- Nuo 2005 m. perinčių upinių ir mažųjų žuvėdrų monitoringas vykdomas ST darbuotojų, šioms žuvėdrų rūšims įsteigtose PAST.





## Ex-post monitoringas

- Perinčių upinių ir mažųjų žuvėdrų monitoringas vykdomas kiekvienais metais LIFE-TERNS projekto darbuotojų nuo 2019 metų pavasario.
- Apžvelgiami 2002 – 2023 metų rezultatai.

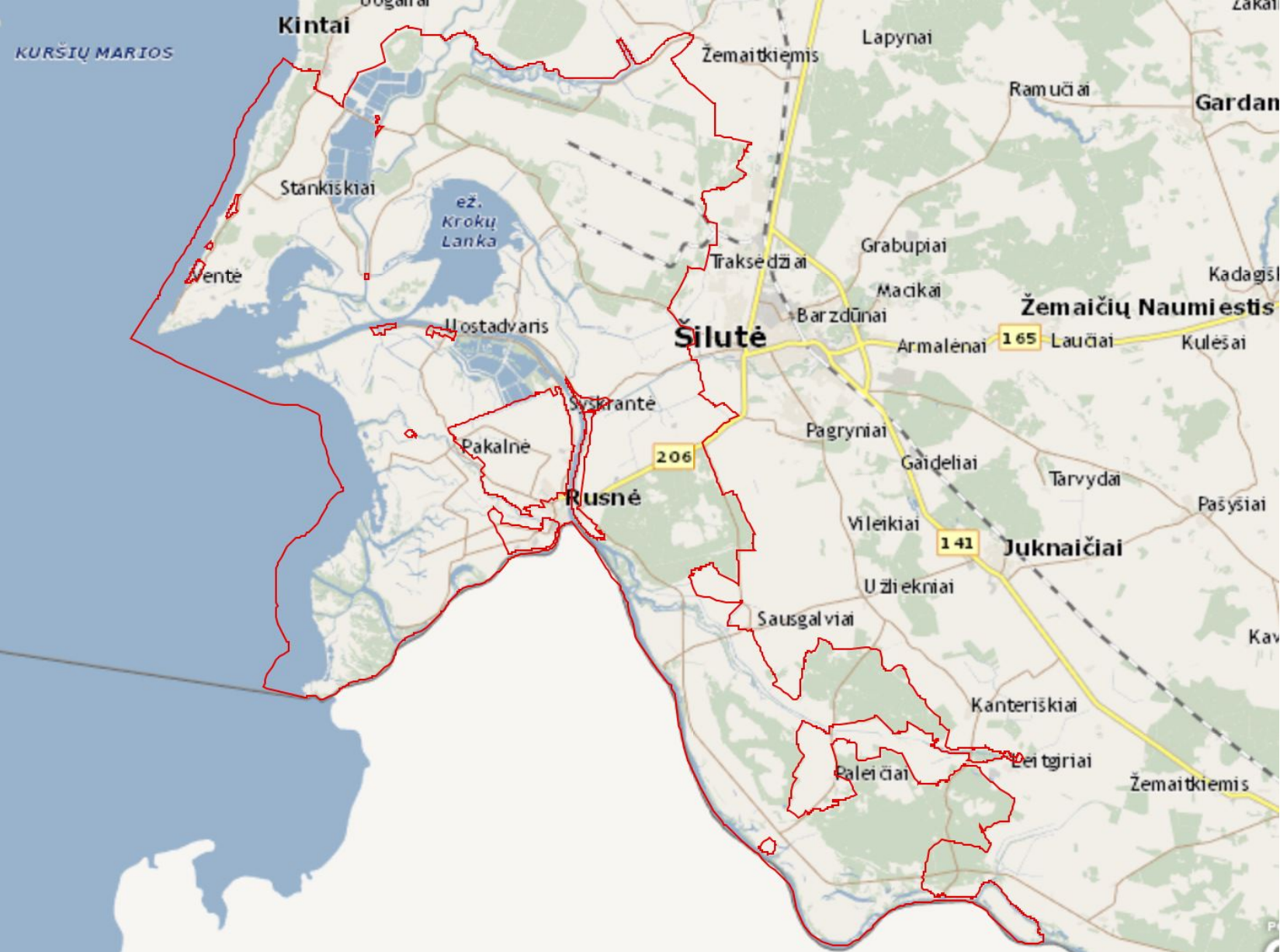


# Upinių žuvėdrų monitoringo rezultatai



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

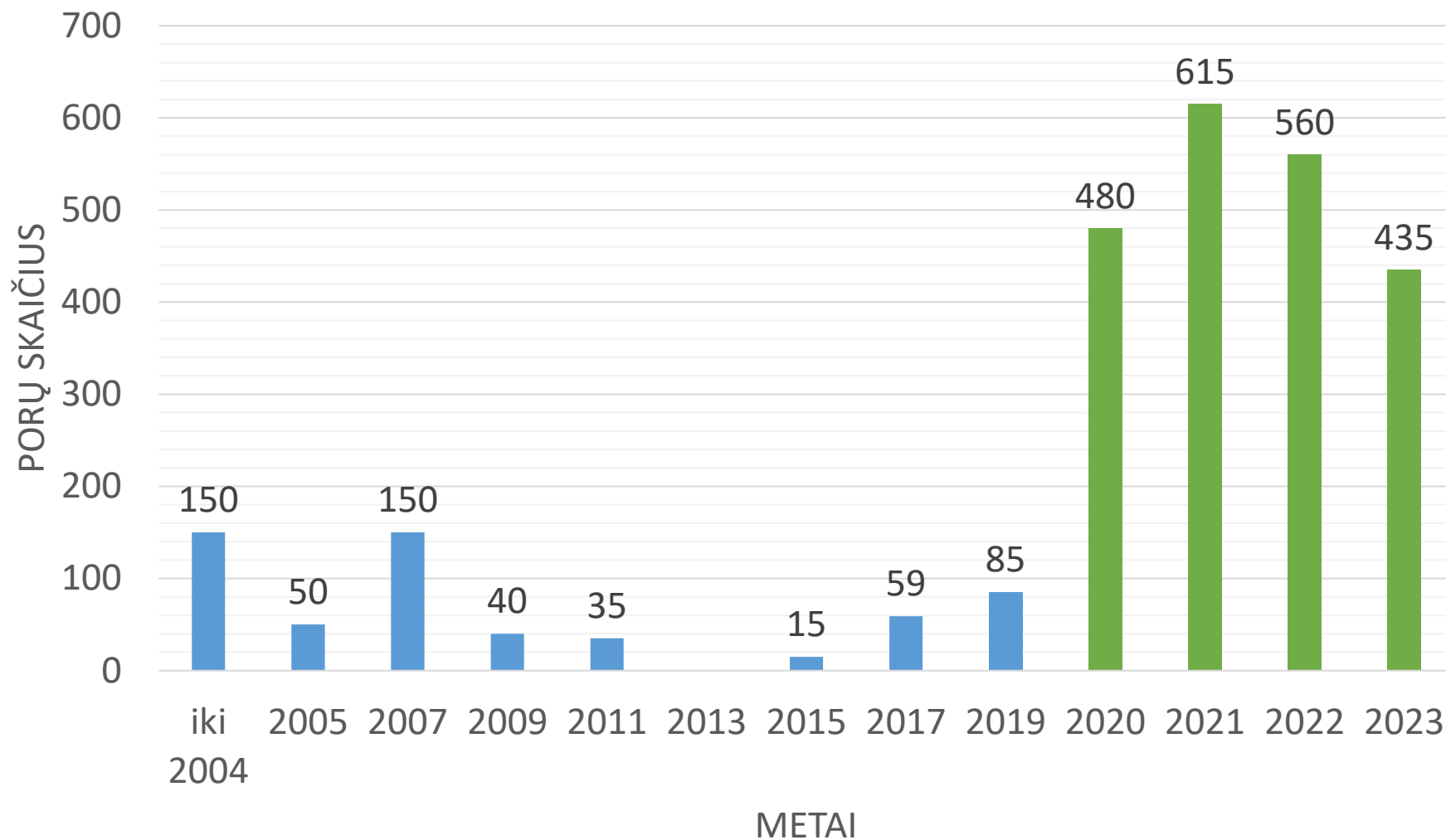




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Nemuno deltos PAST

## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Nemuno deltos PAST



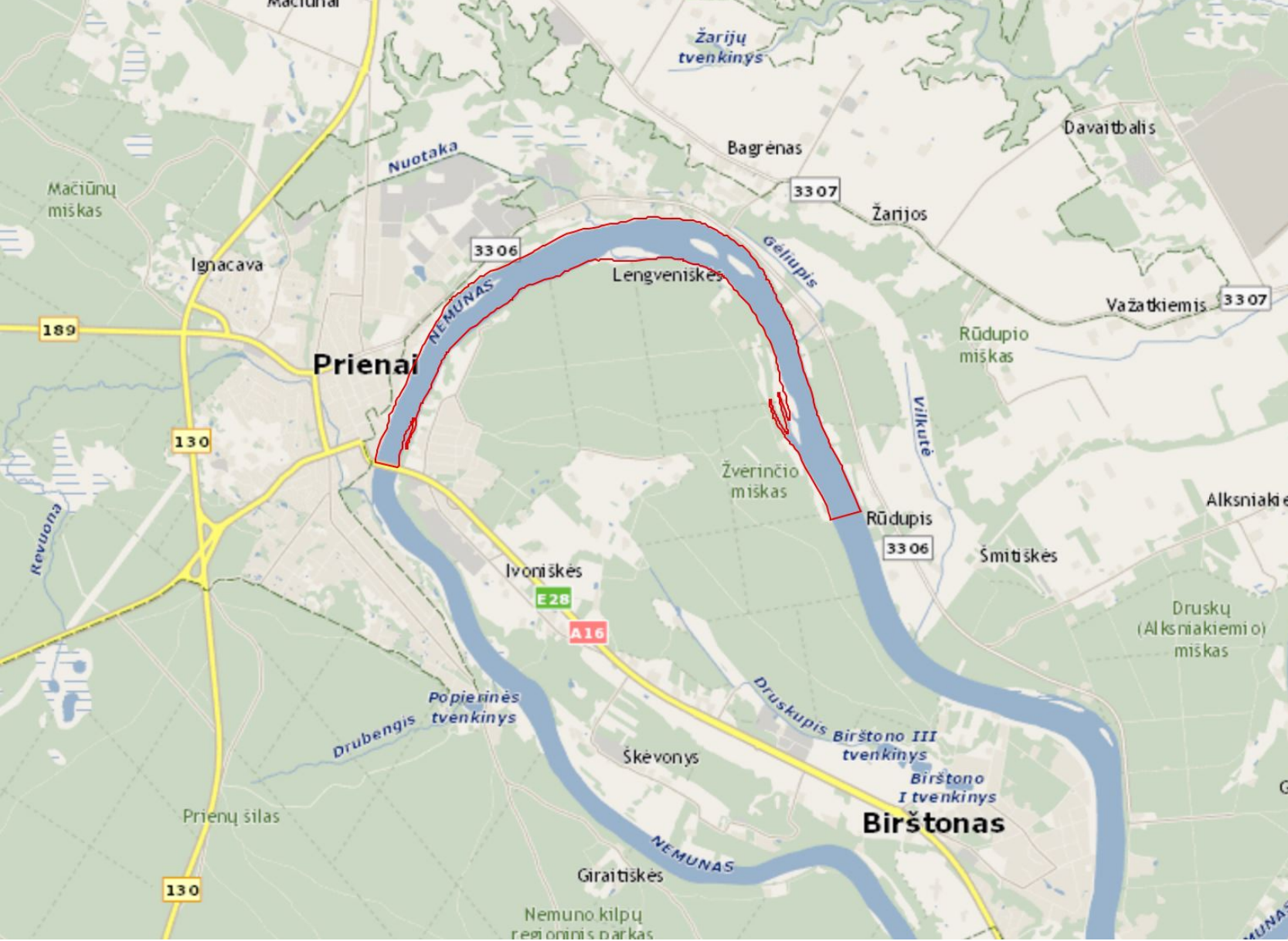
Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija





Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

2020 m. Kintų PAST aptikti perintys mažieji kirai

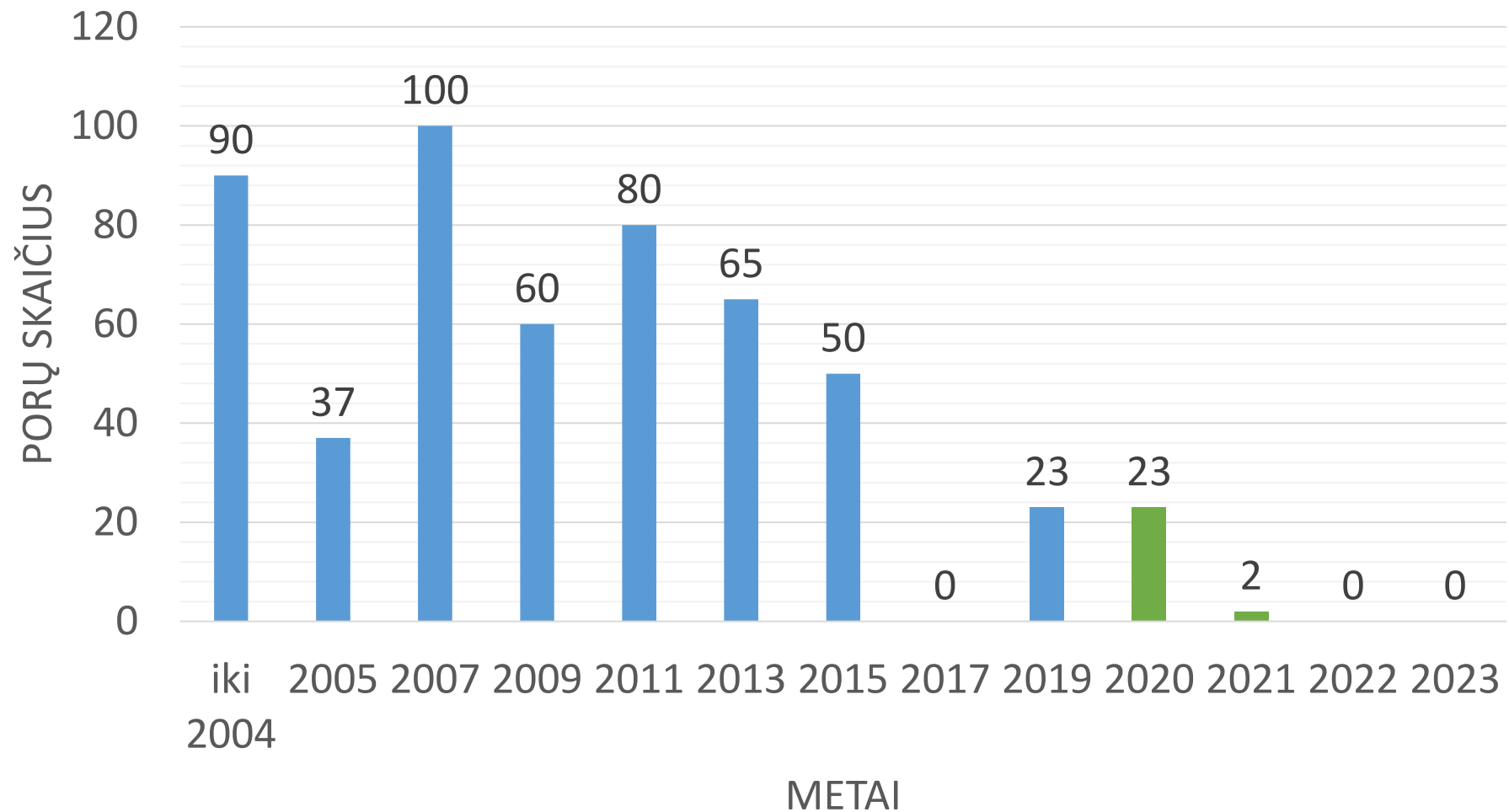


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

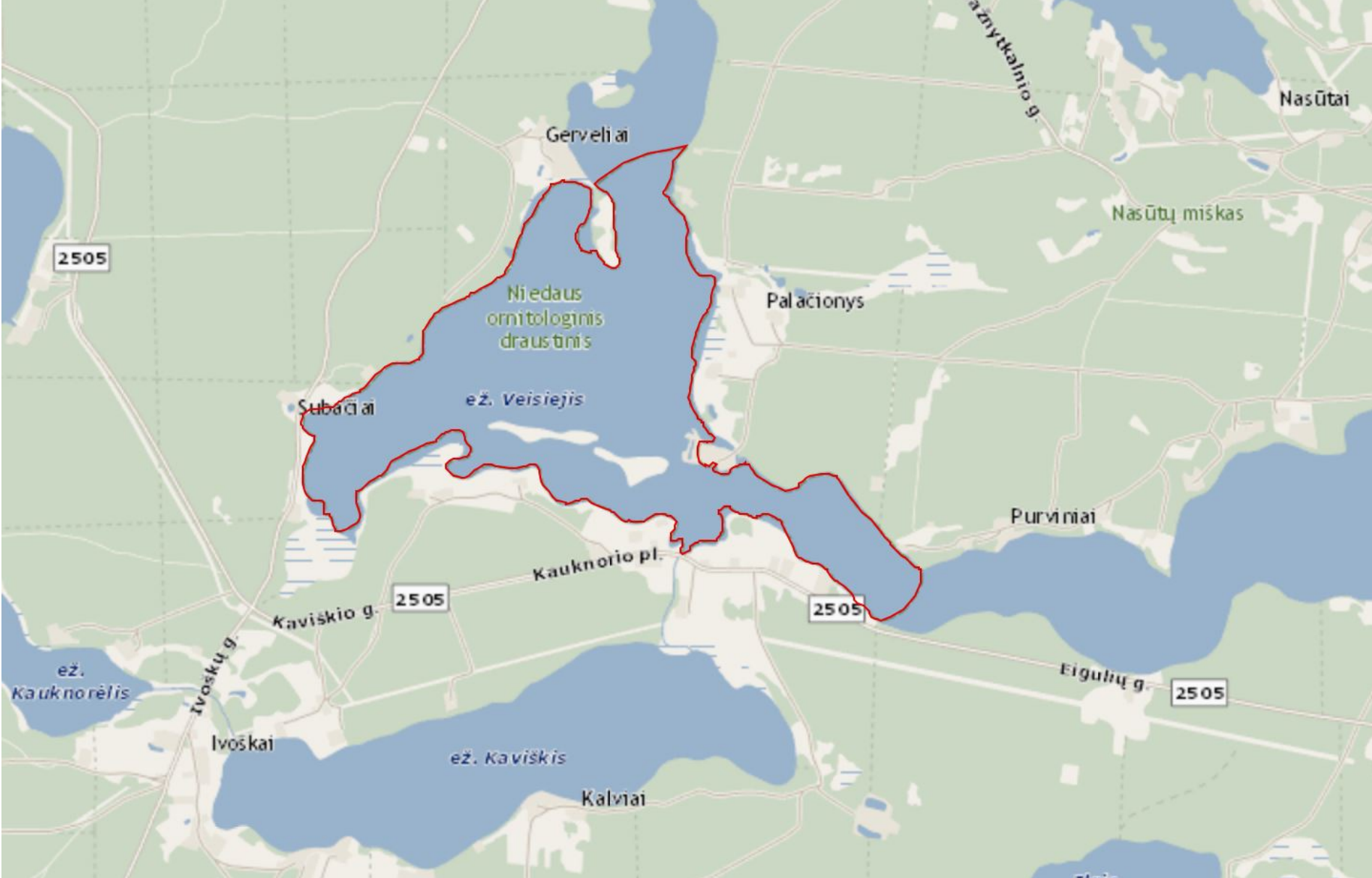
Prienų – Lengveniškų PAST



# Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Prienų - Lengveniškių PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Niedaus ir Veisiejų ežerų PAST

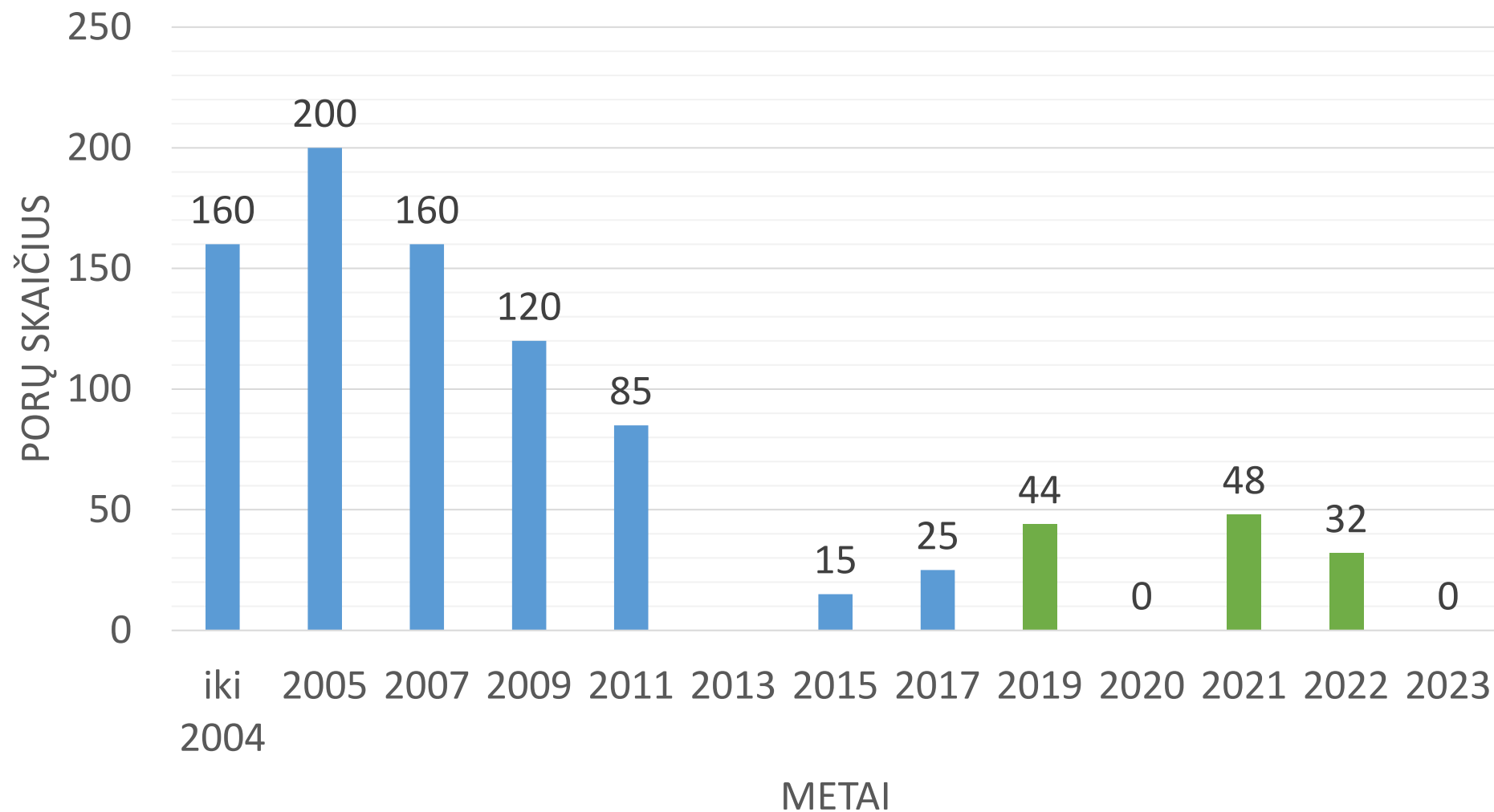




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

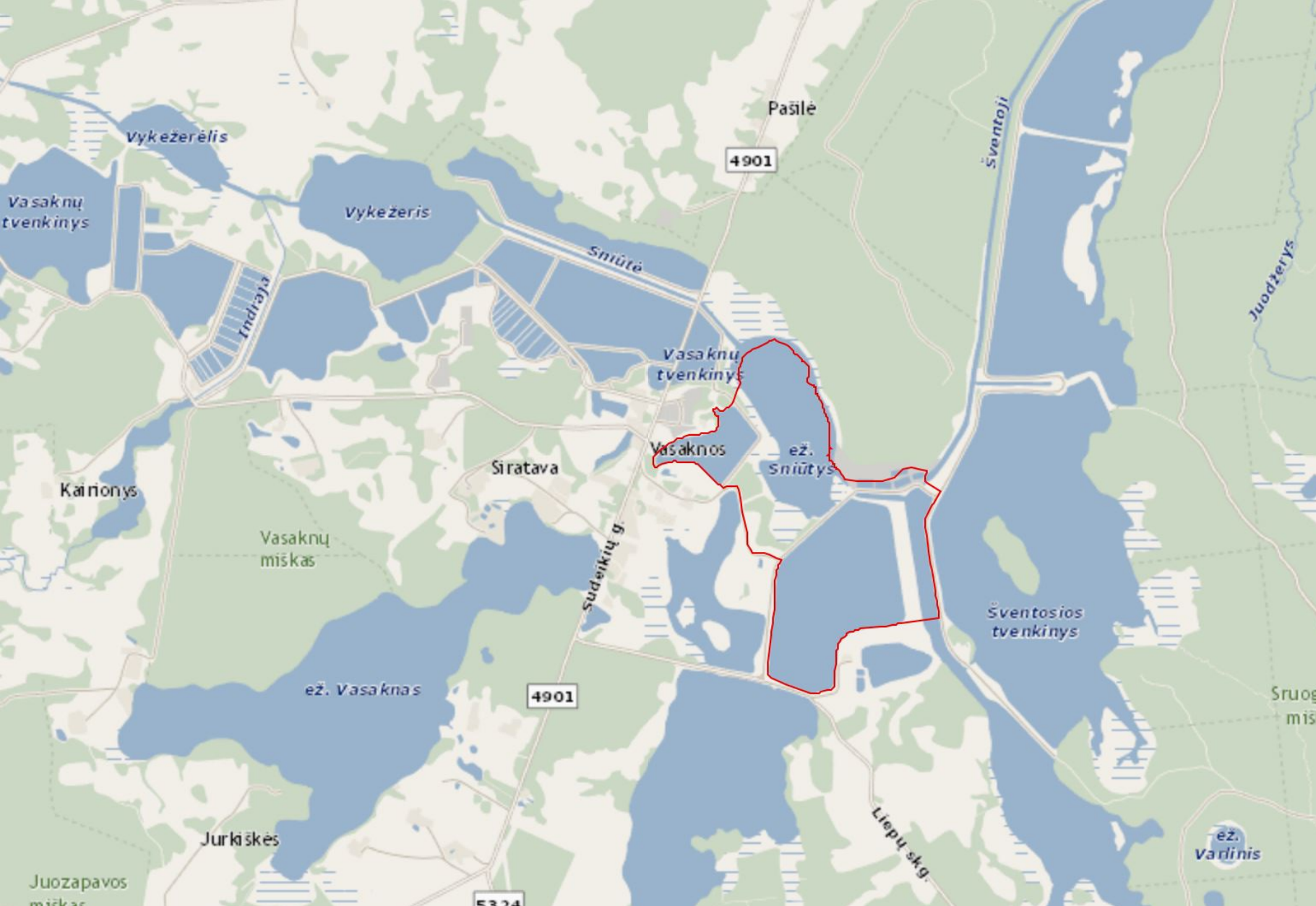
Pilkųjų gervių pora Niedaus PAST

# Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Niedaus PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija





Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Vasaknų tvenkinių PAST



Vasaknų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

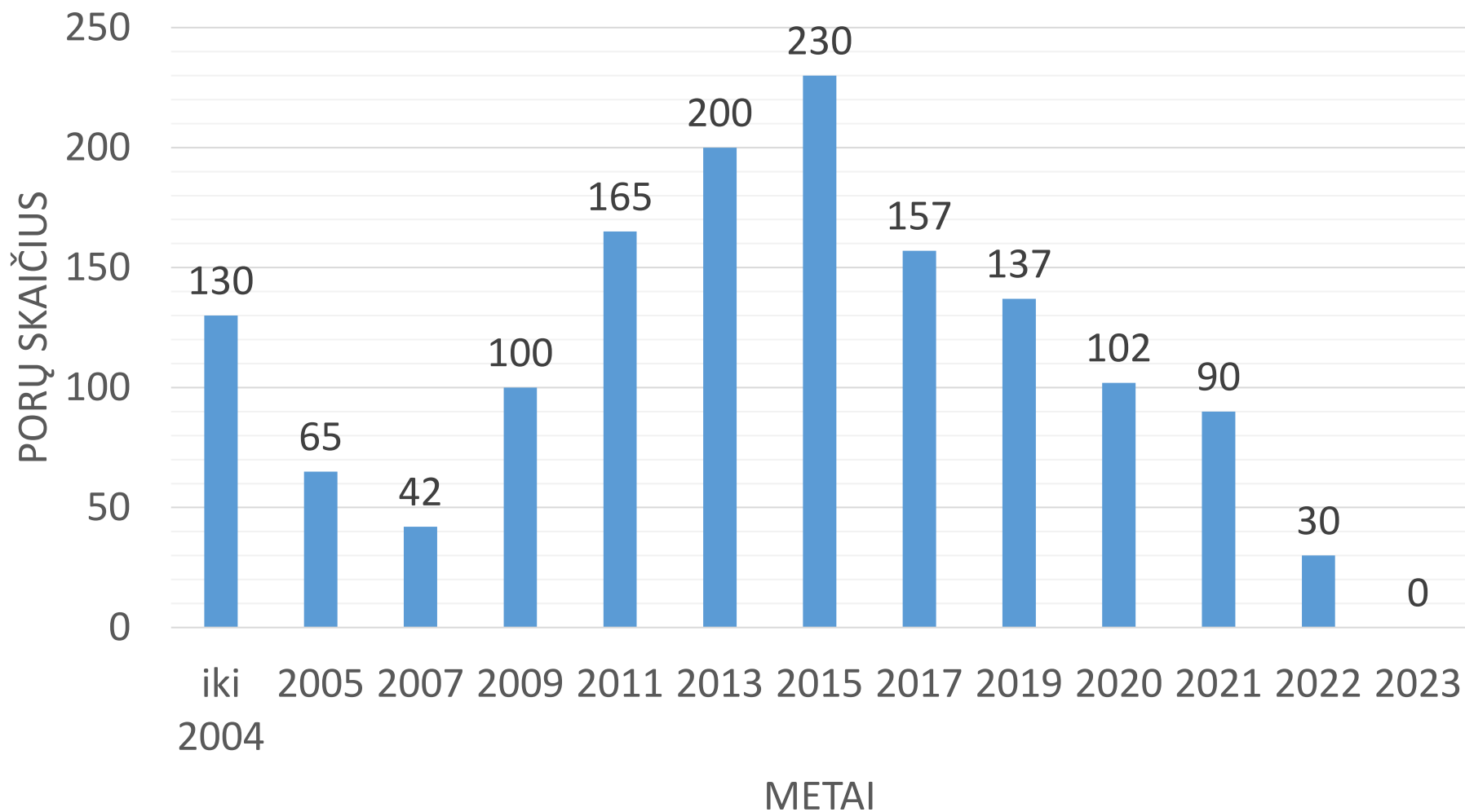




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

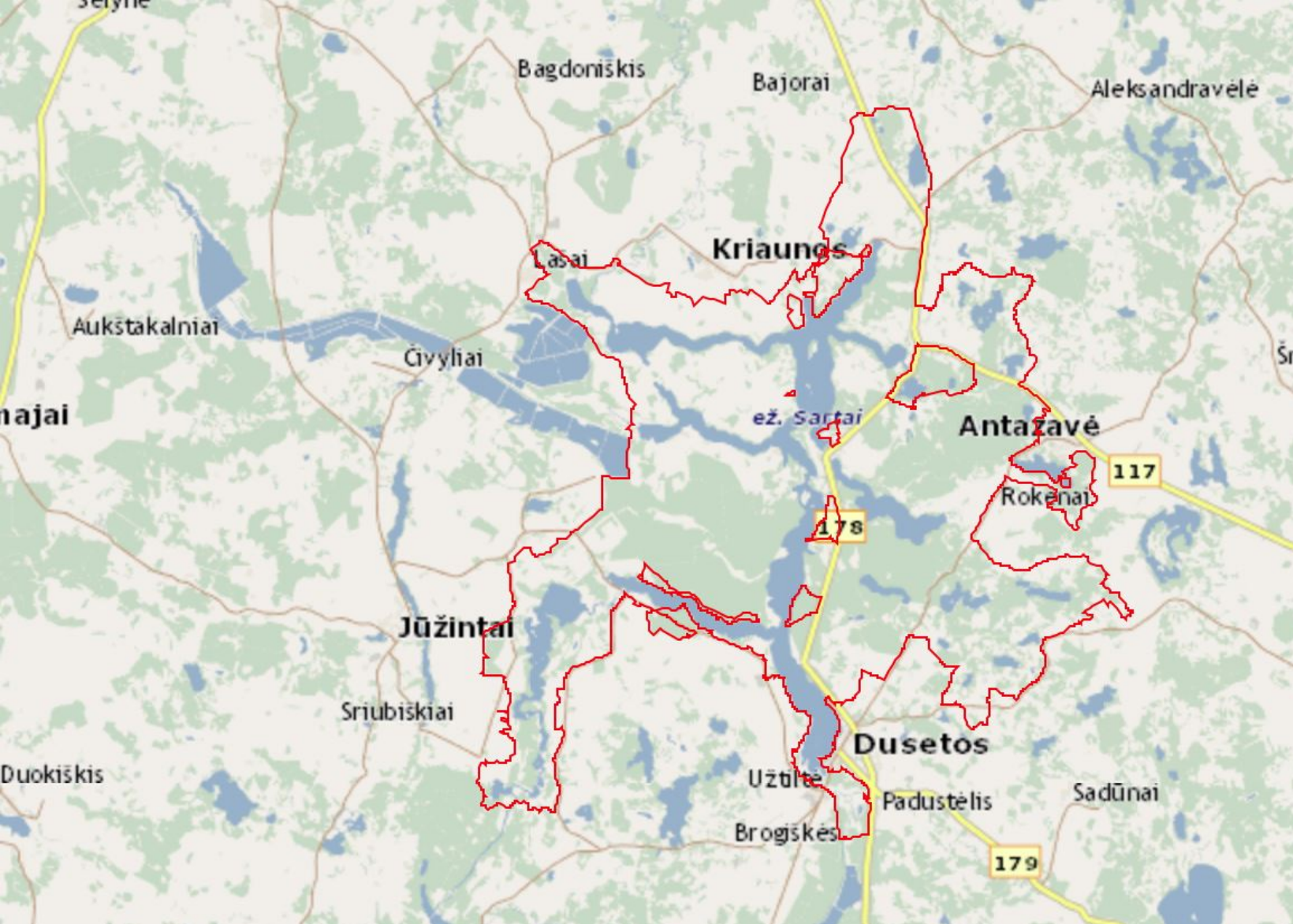
Išleistas vanduo Vasaknų PAST 2020 m. žuvėdrų veisimo metu

# Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Vasaknų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



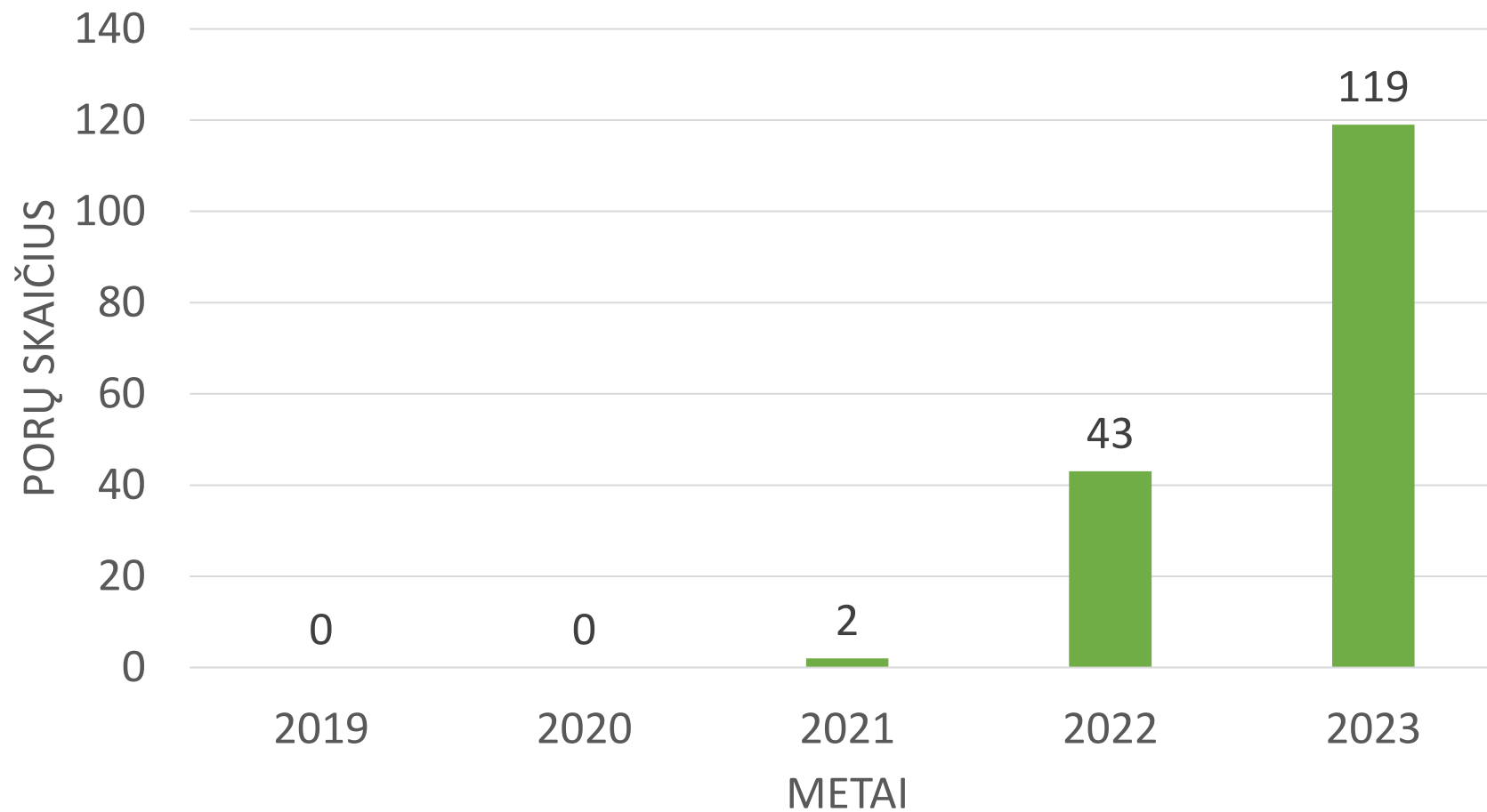


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

## Sartų regioninis parkas

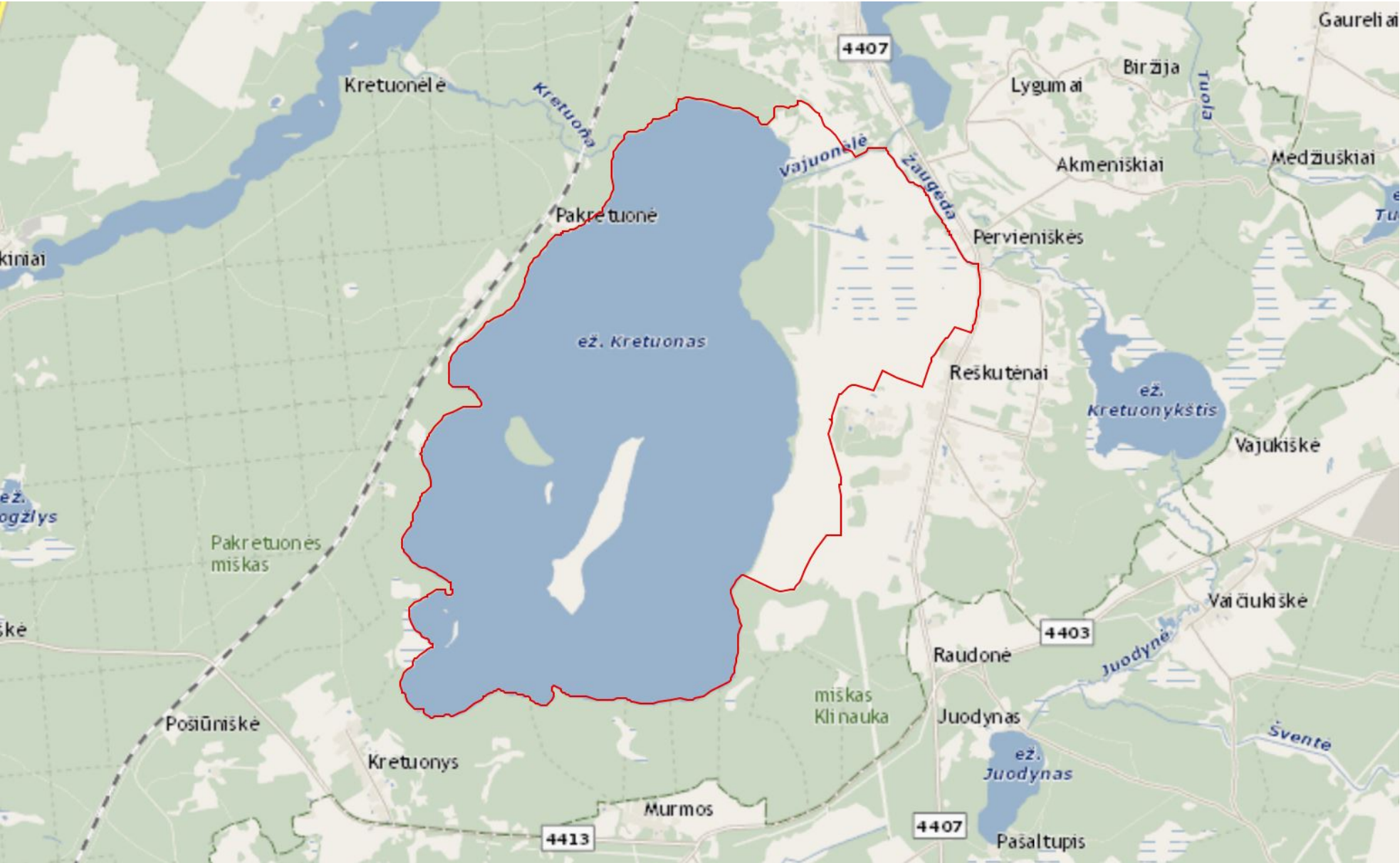
2020 m – plaustuose upinės žuvėdros dar neįsikūrė

## Bendras perinčių upinių žuvėdrų porų skaičius Sartų ežere



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

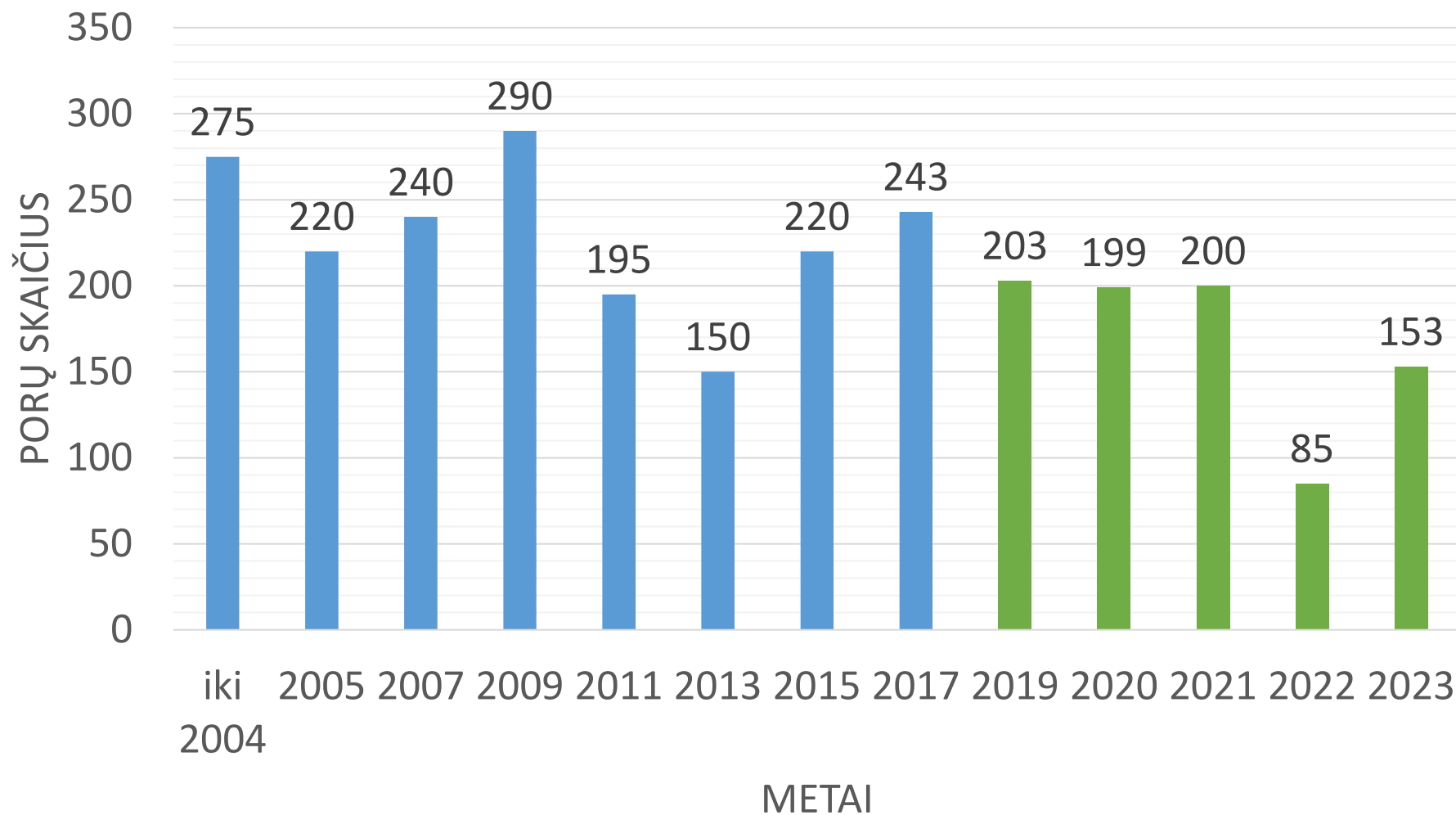




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Kretuono ežero PAST

# Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Kretuono PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

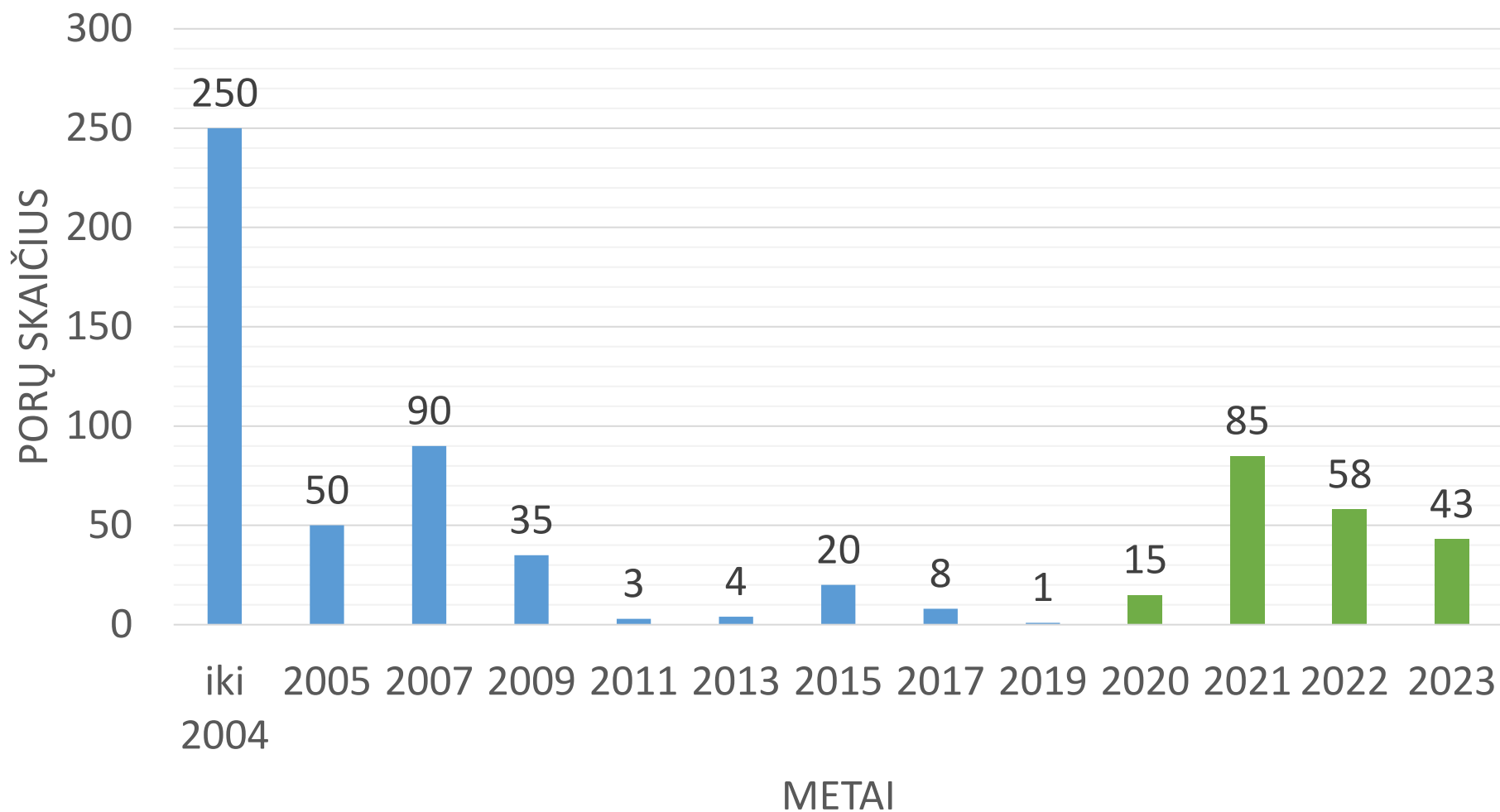




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Kalvių karjero PAST

## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Kalvių PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

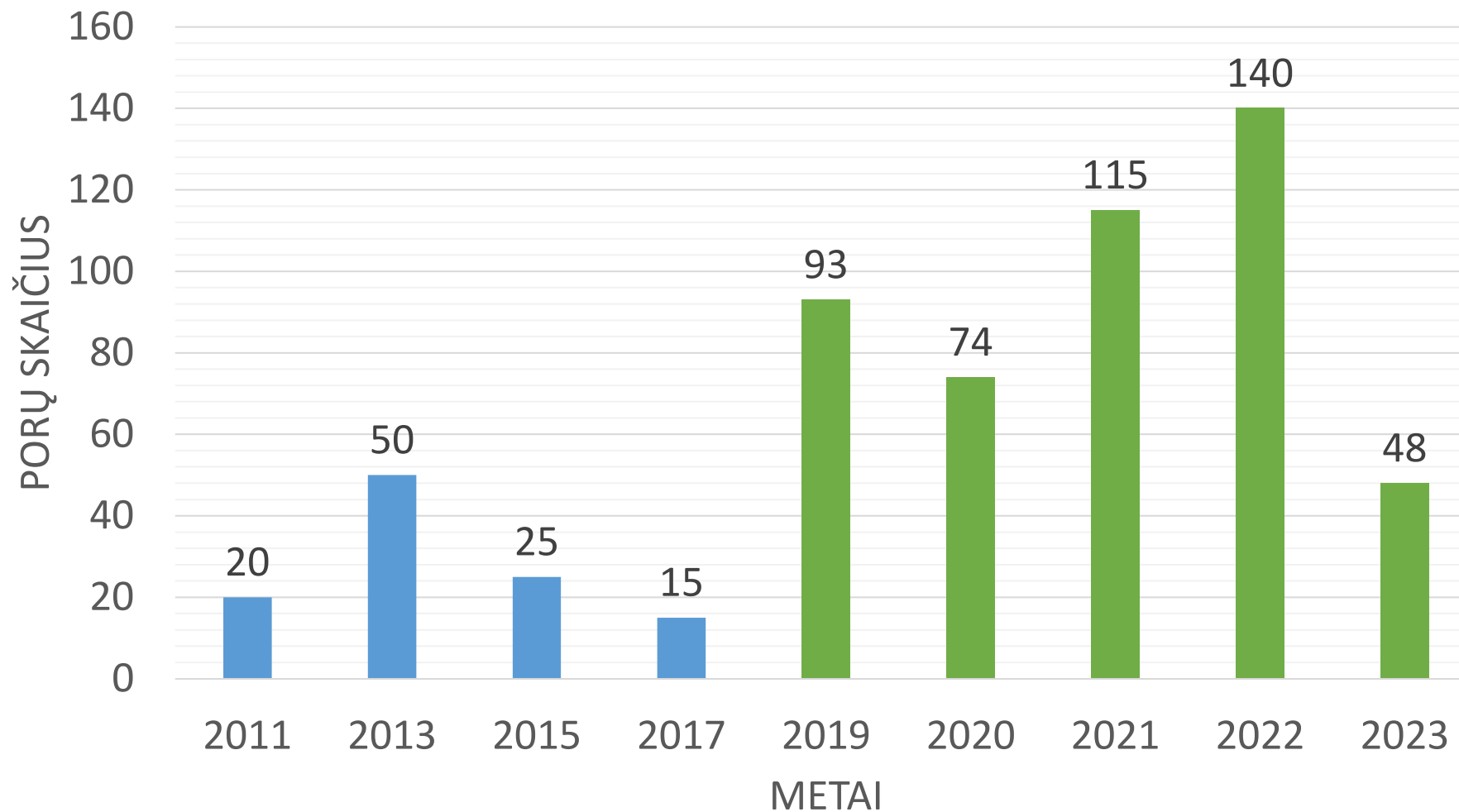




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Novaraisčio PAST

## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Novaraisčio PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

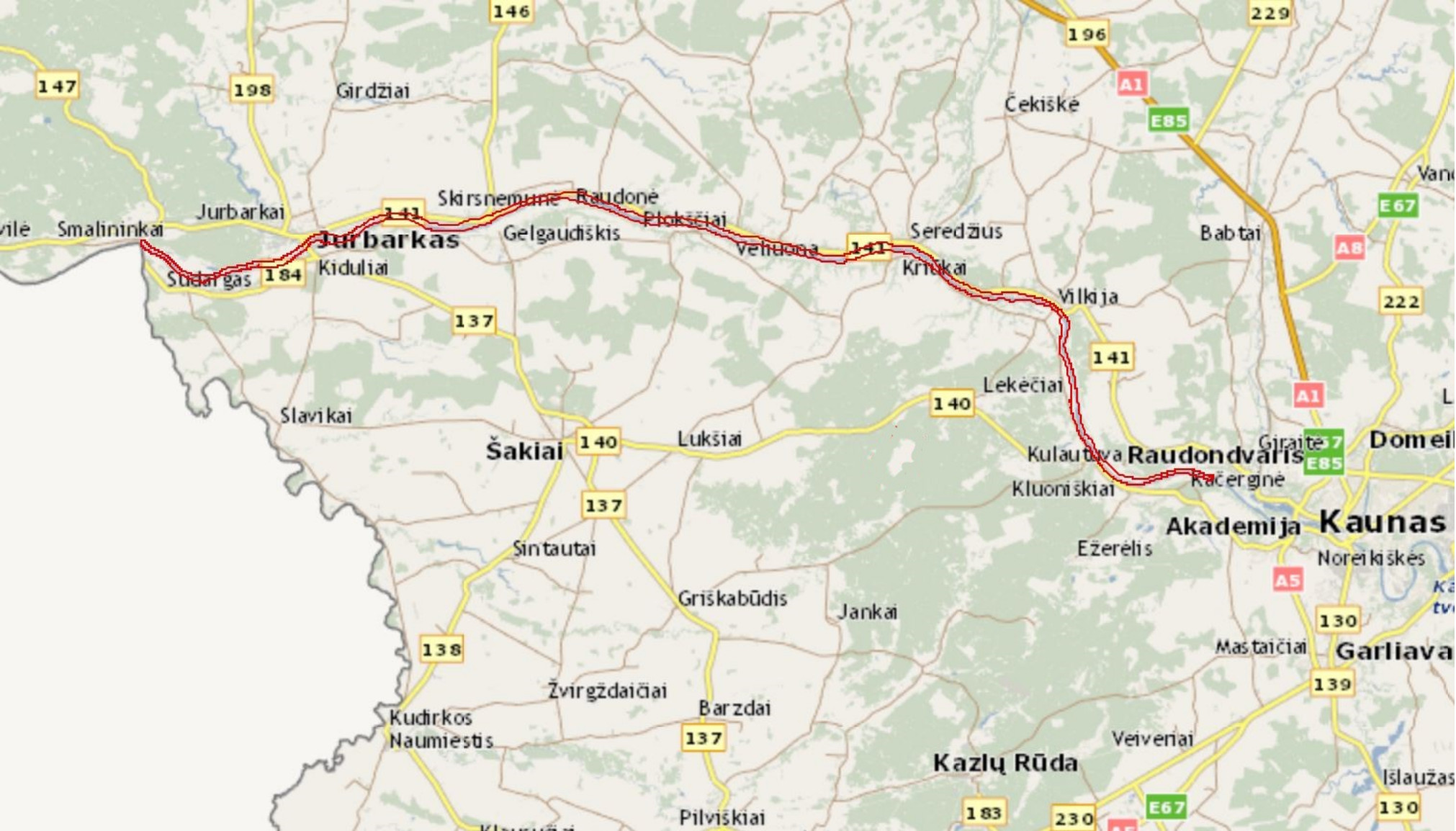




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

2020 m. Novaraistyje aptikta galimai perinti žaliakojų tulikų pora



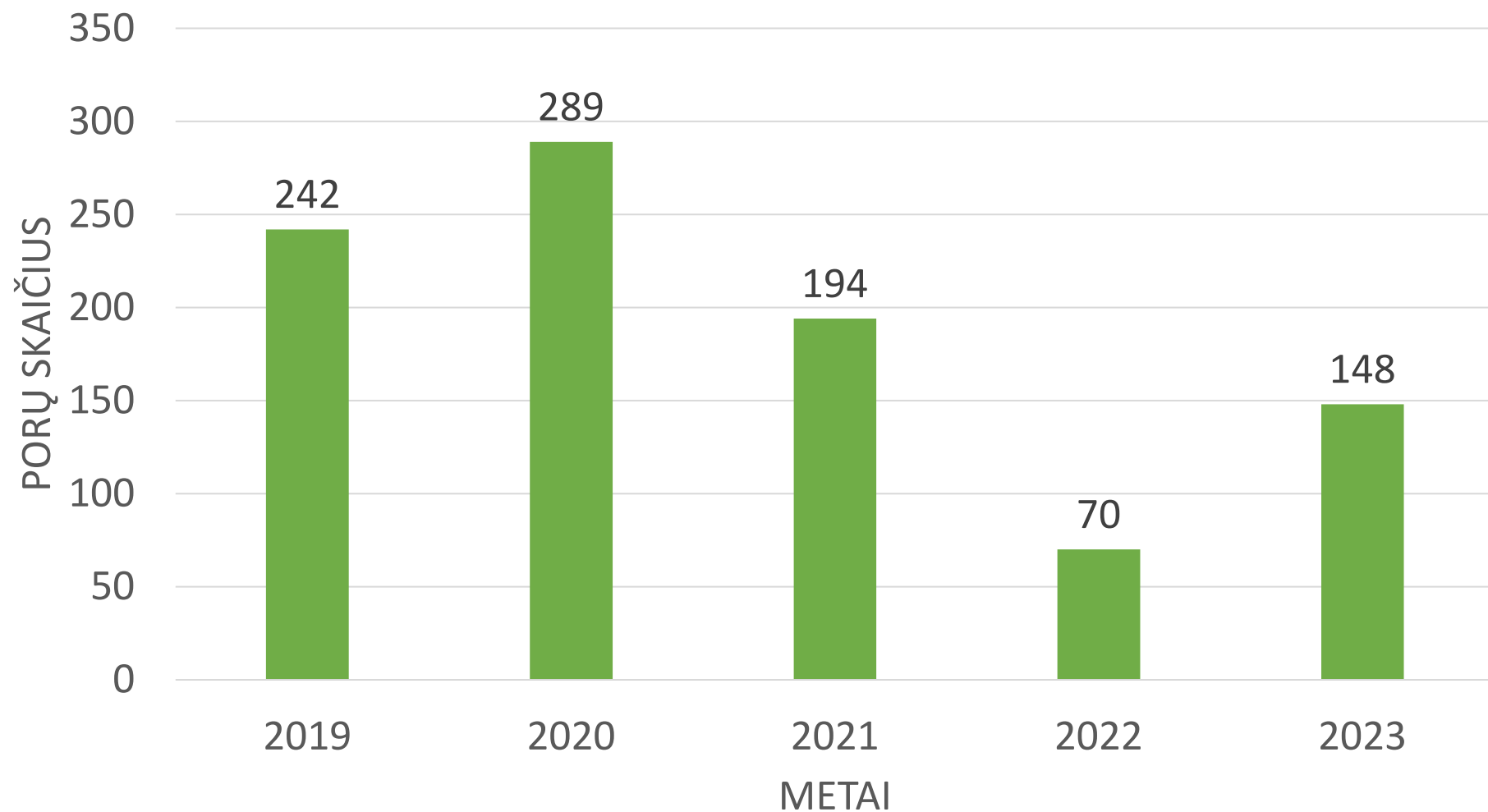


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

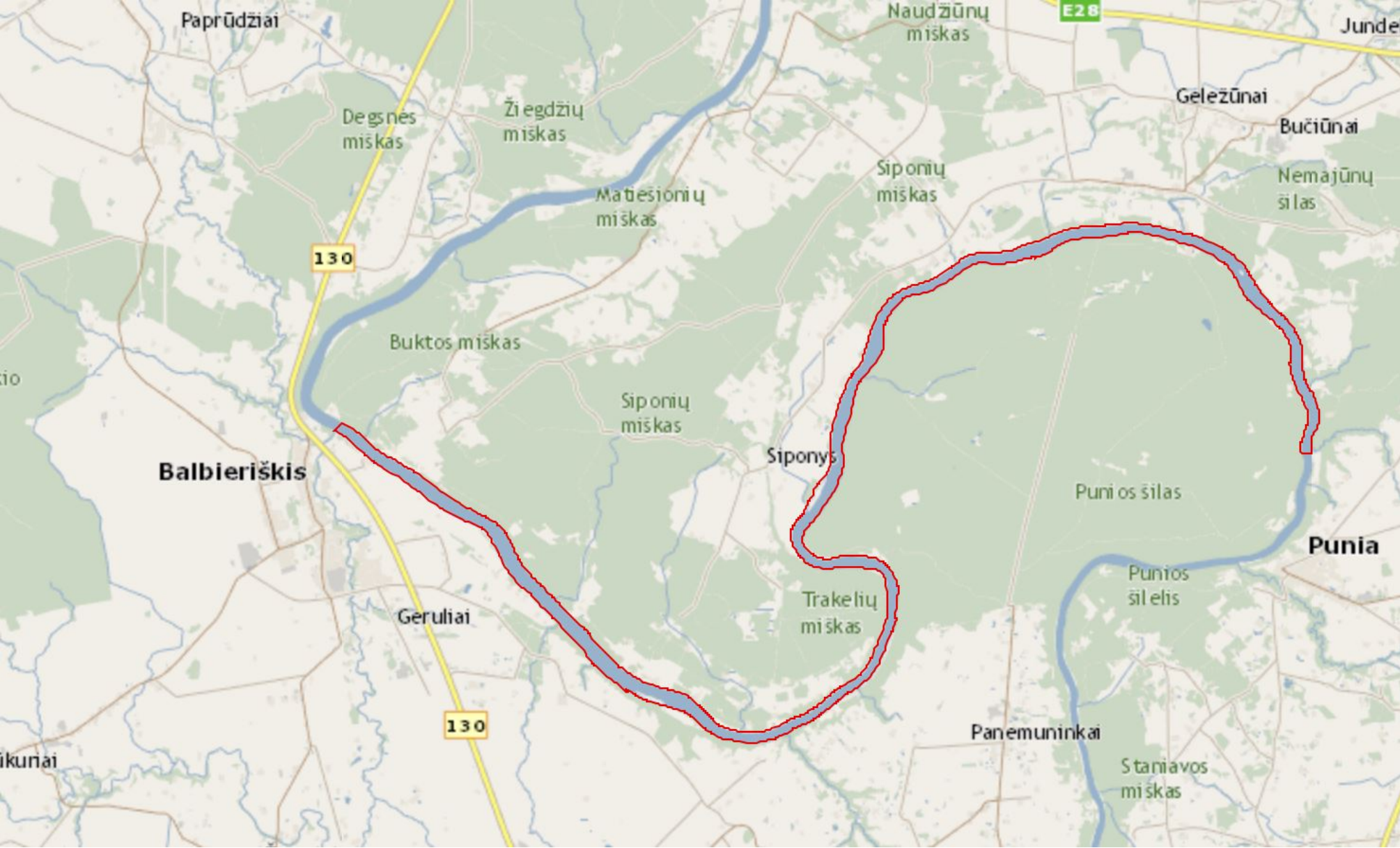
Kulautuvos – Smalininkų PAST



## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičius Kulautuva - Smalininkai PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

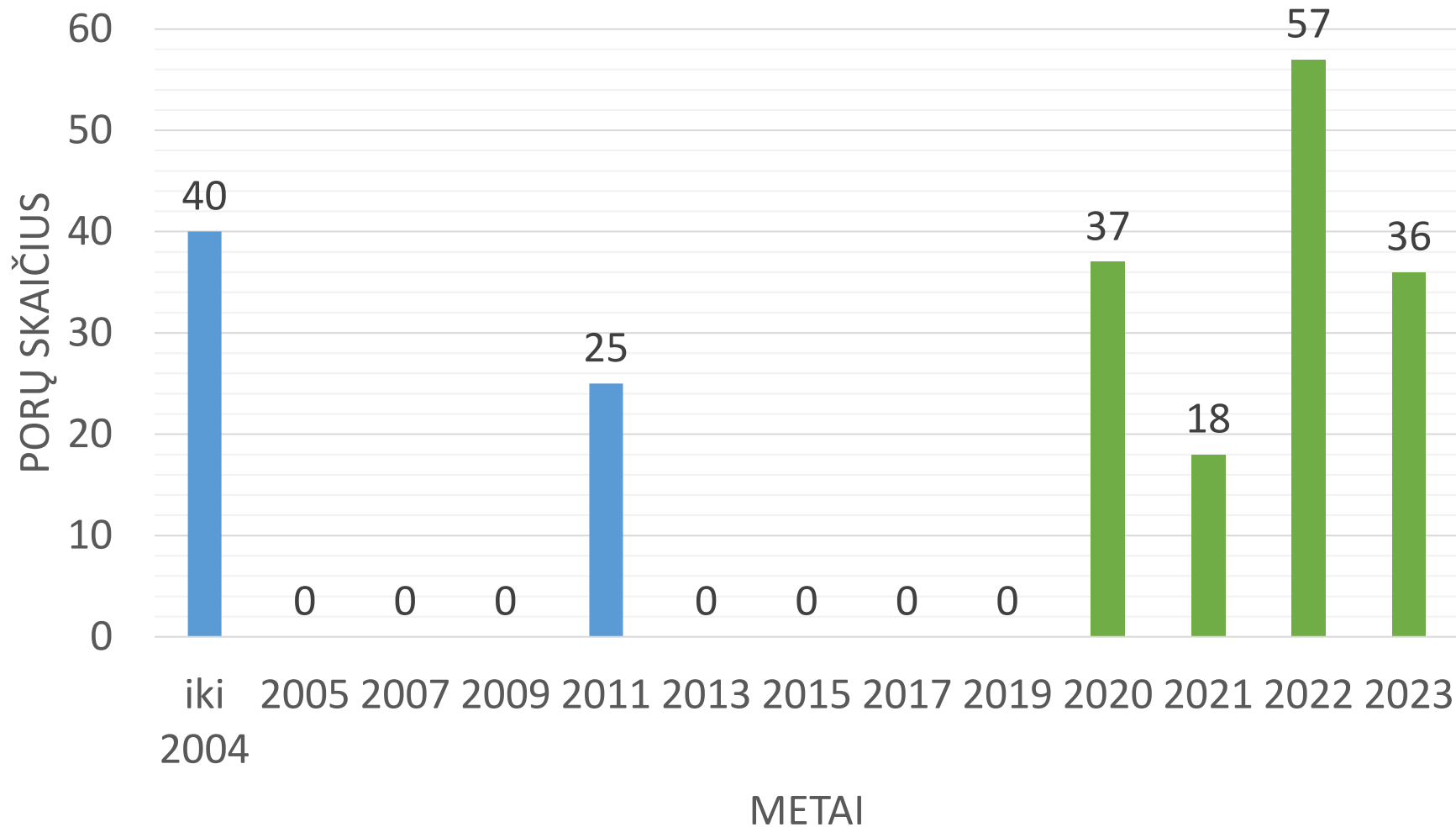


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Pelėšiškių - Balbieriškio PAST



# Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Pelėšiškių - Balbieriškio PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

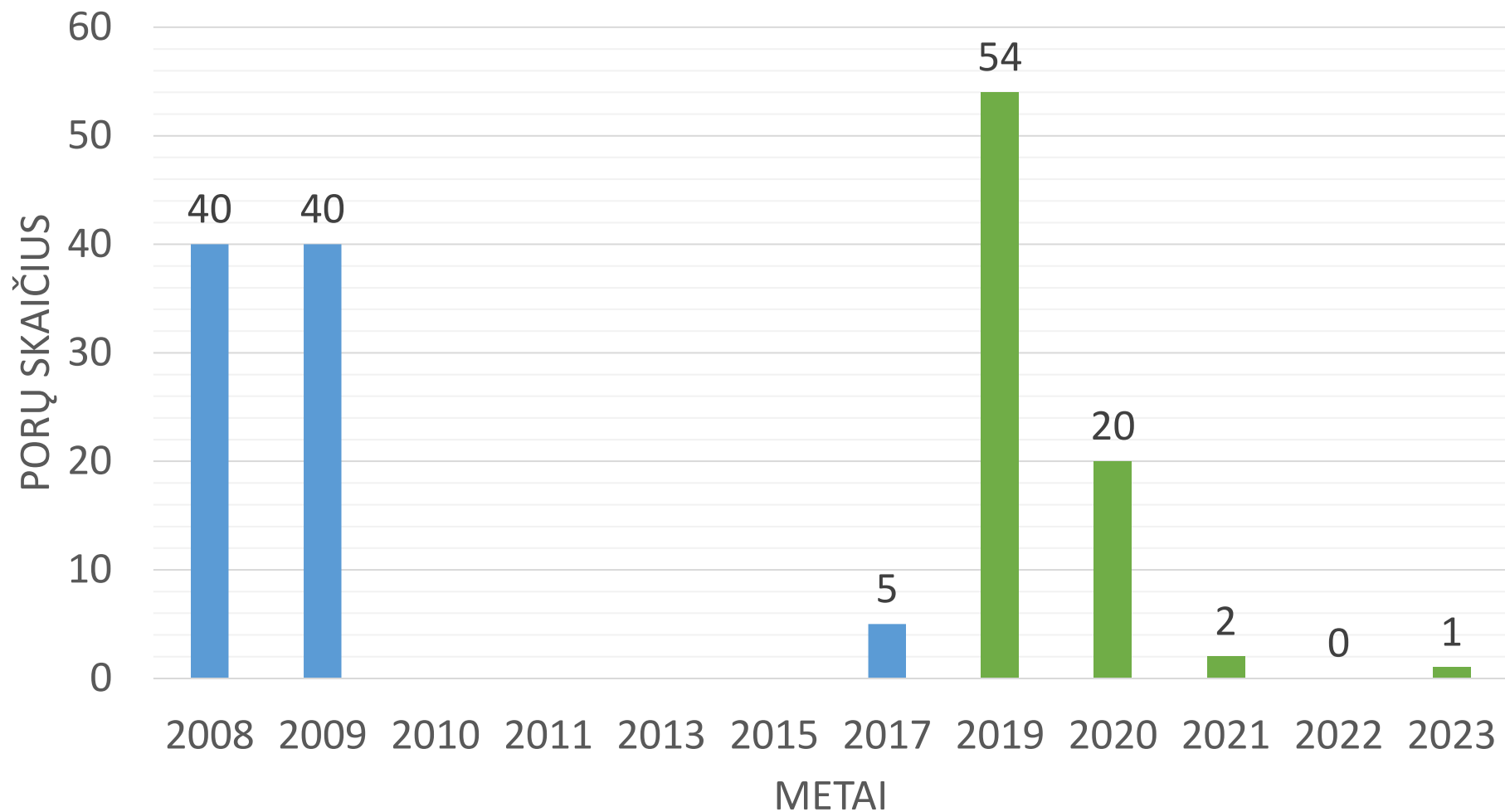


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Nemuno sala ties Lipliūnais



## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Lipliūnų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

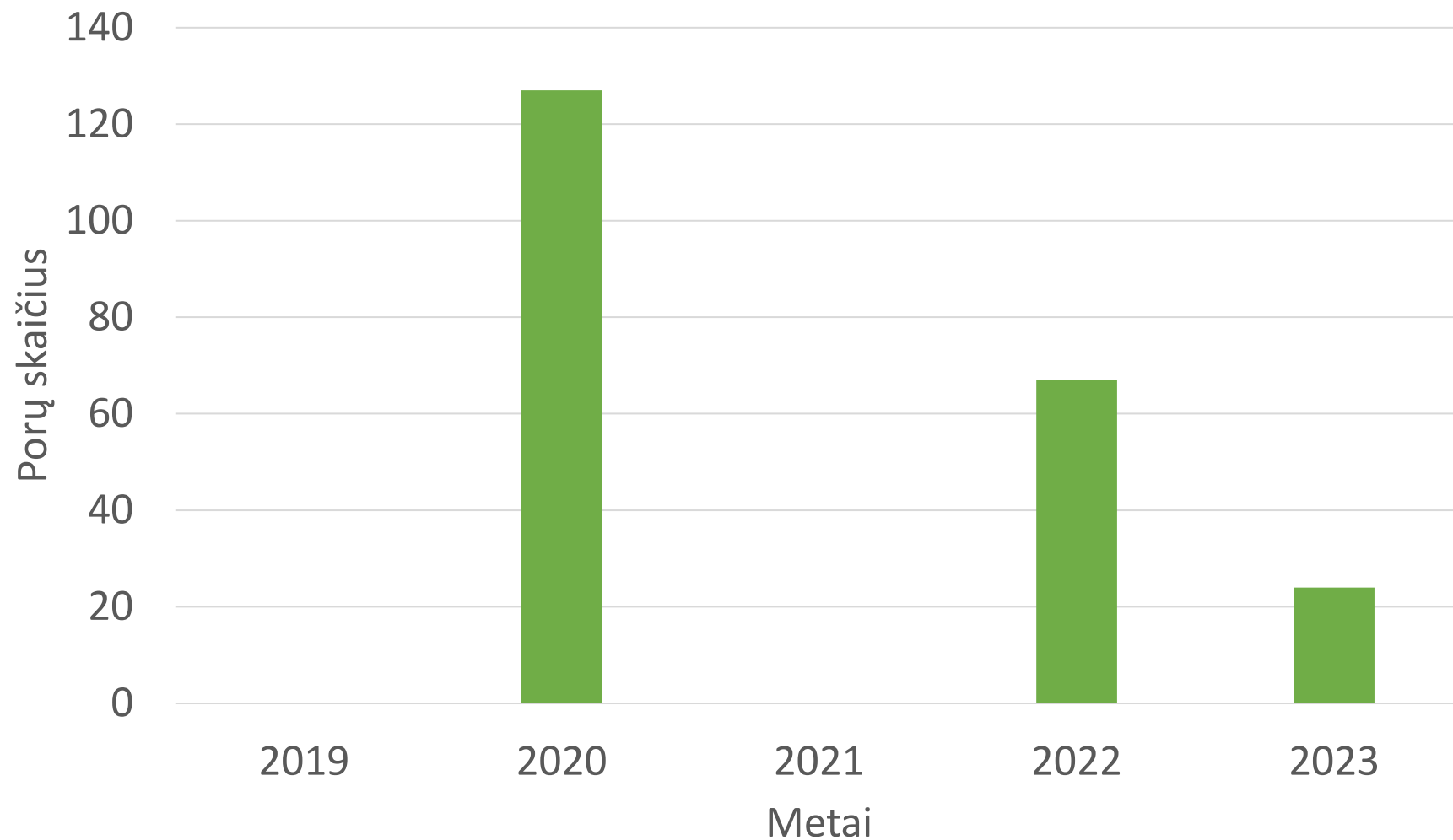


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Blinstrubiškio PAST

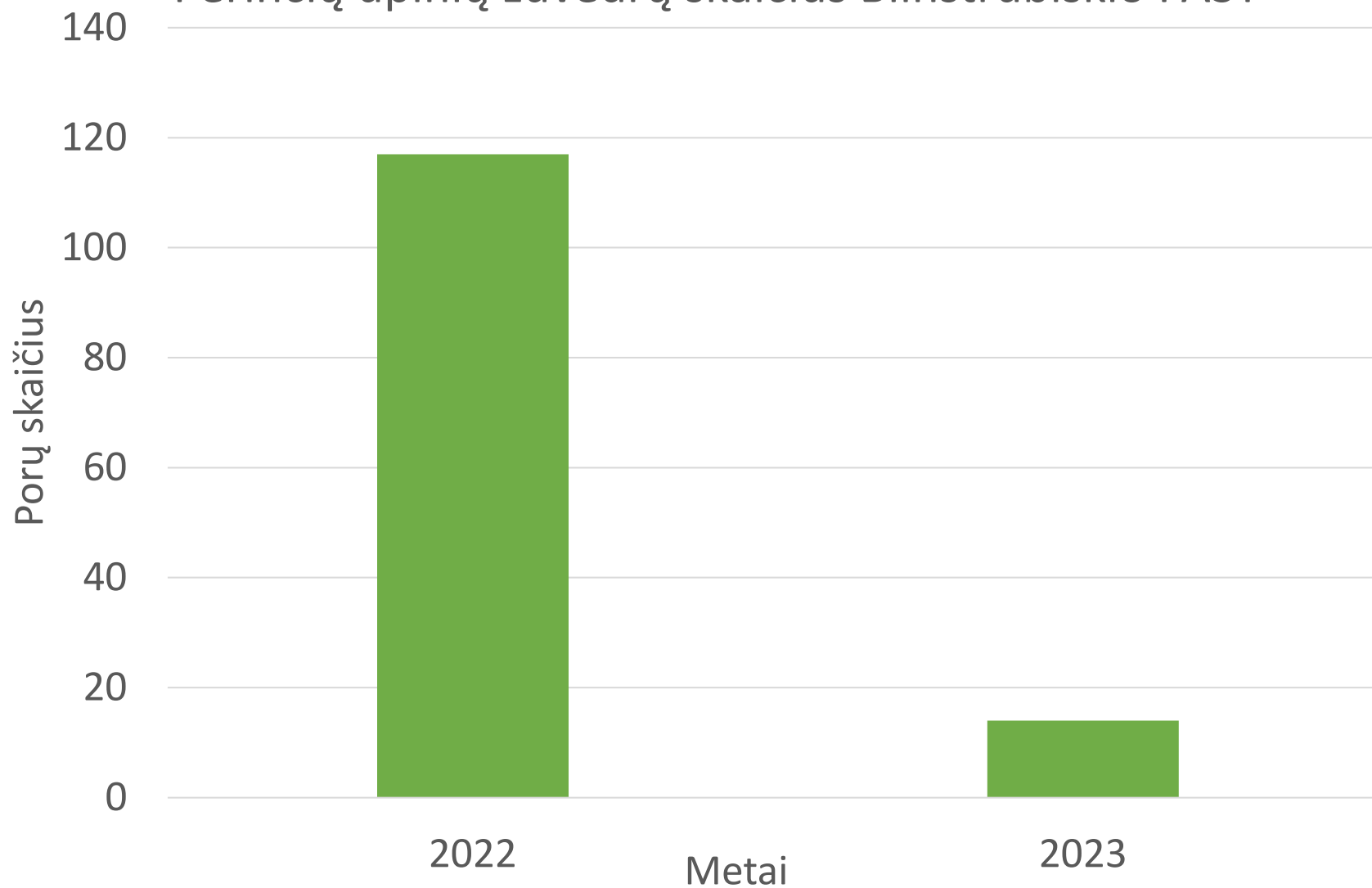


## Perinčių upinių žuvėdrų porų skaičius Alsos žuvininkystės tvenkinių komplekse



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

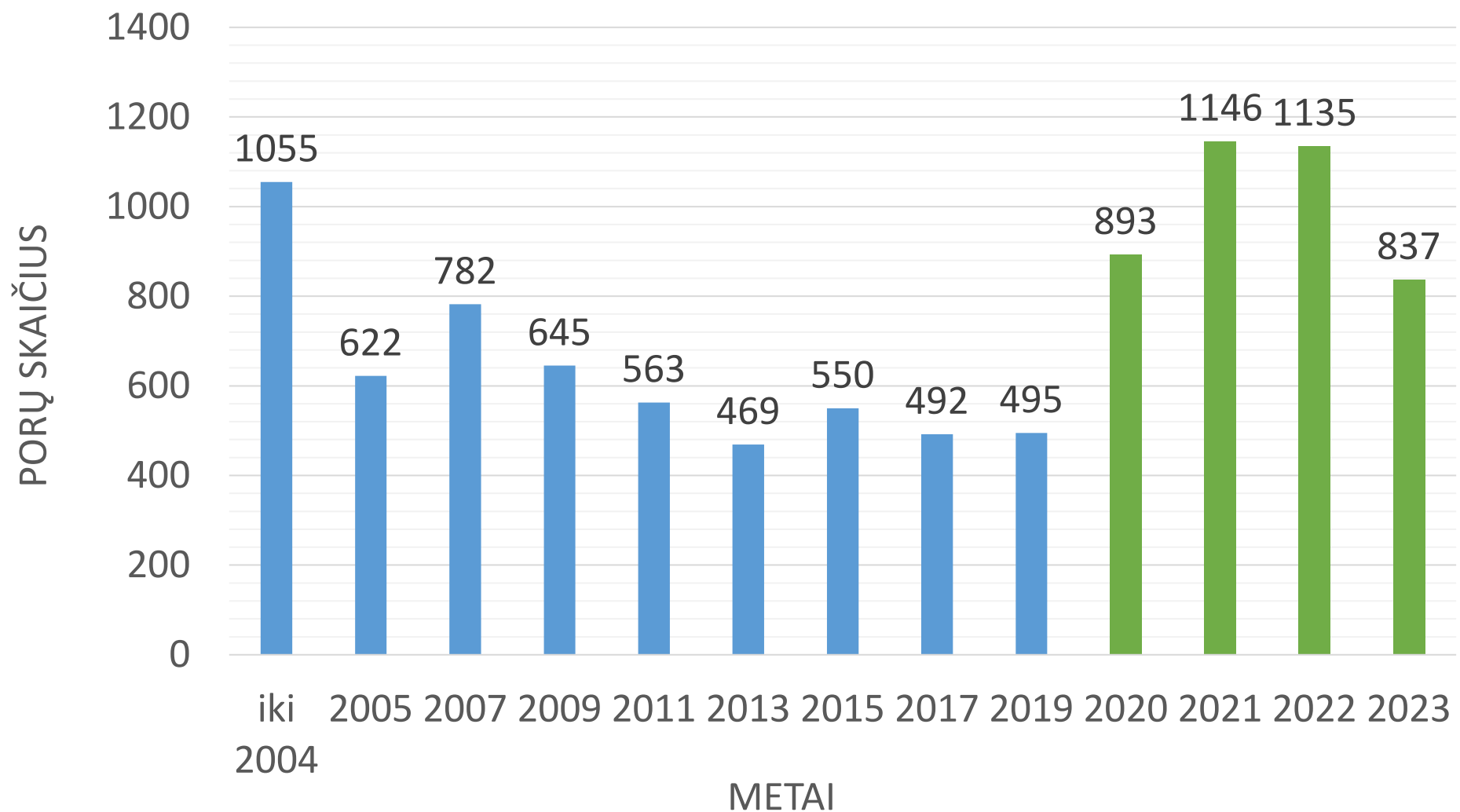
## Perinčių upinių žuvėdrų skaičius Blinstrubiškio PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

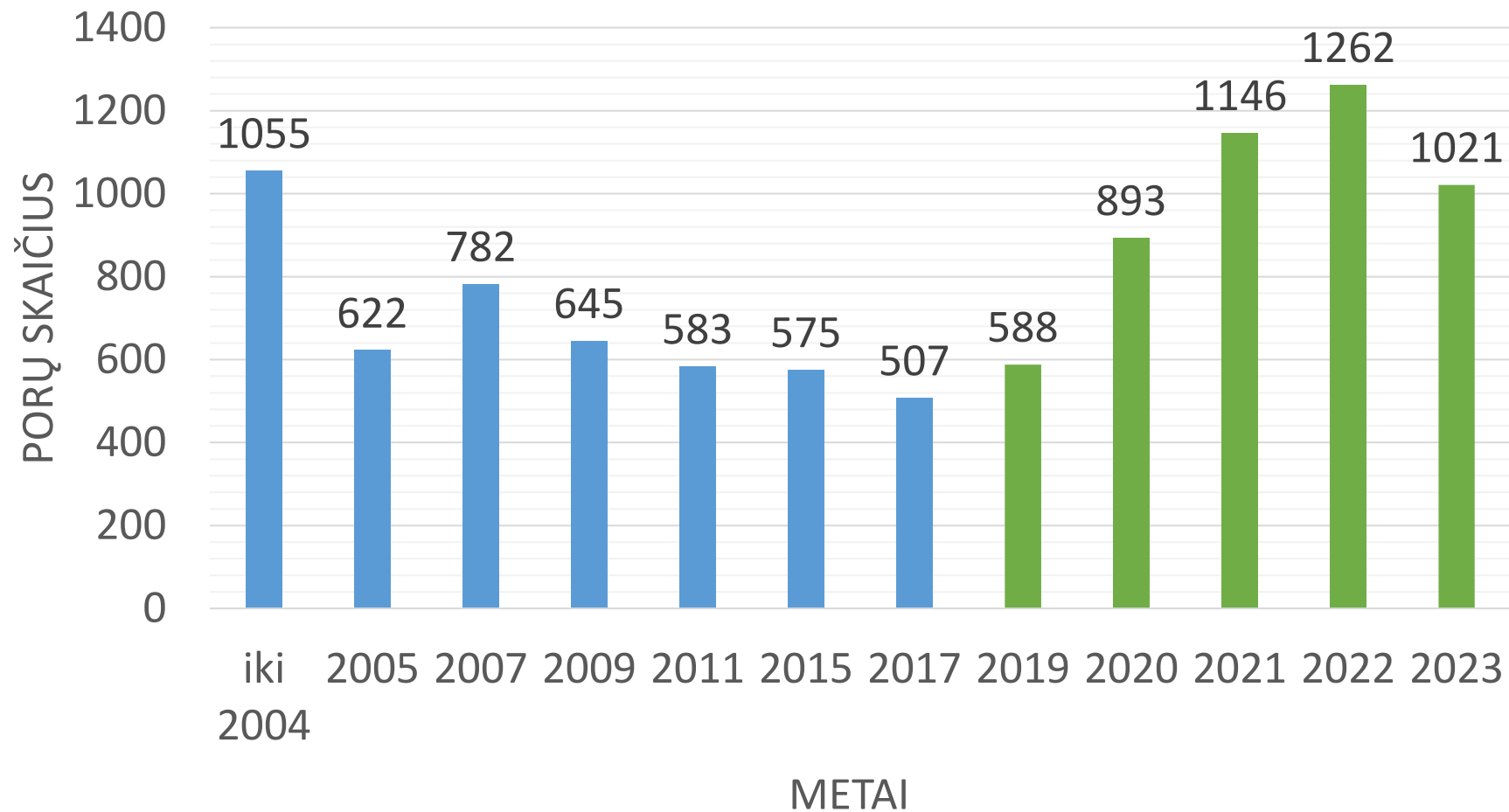


## Bendras perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika visose PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

## Bendra perinčių upinių žuvėdrų porų skaičiaus dinamika visose projekto teritorijose



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

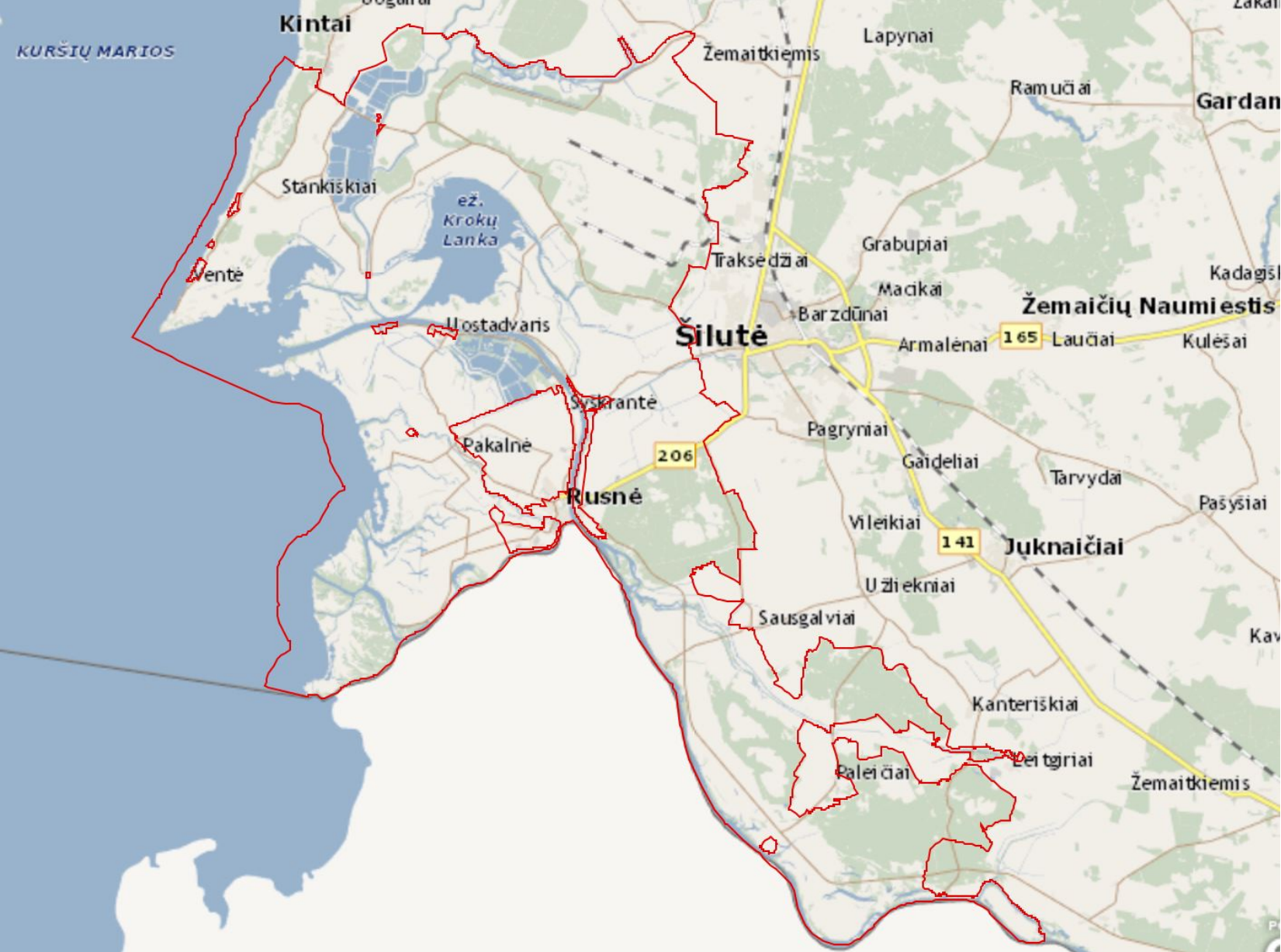


# Mažųjų žuvėdrų monitoringo rezultatai



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



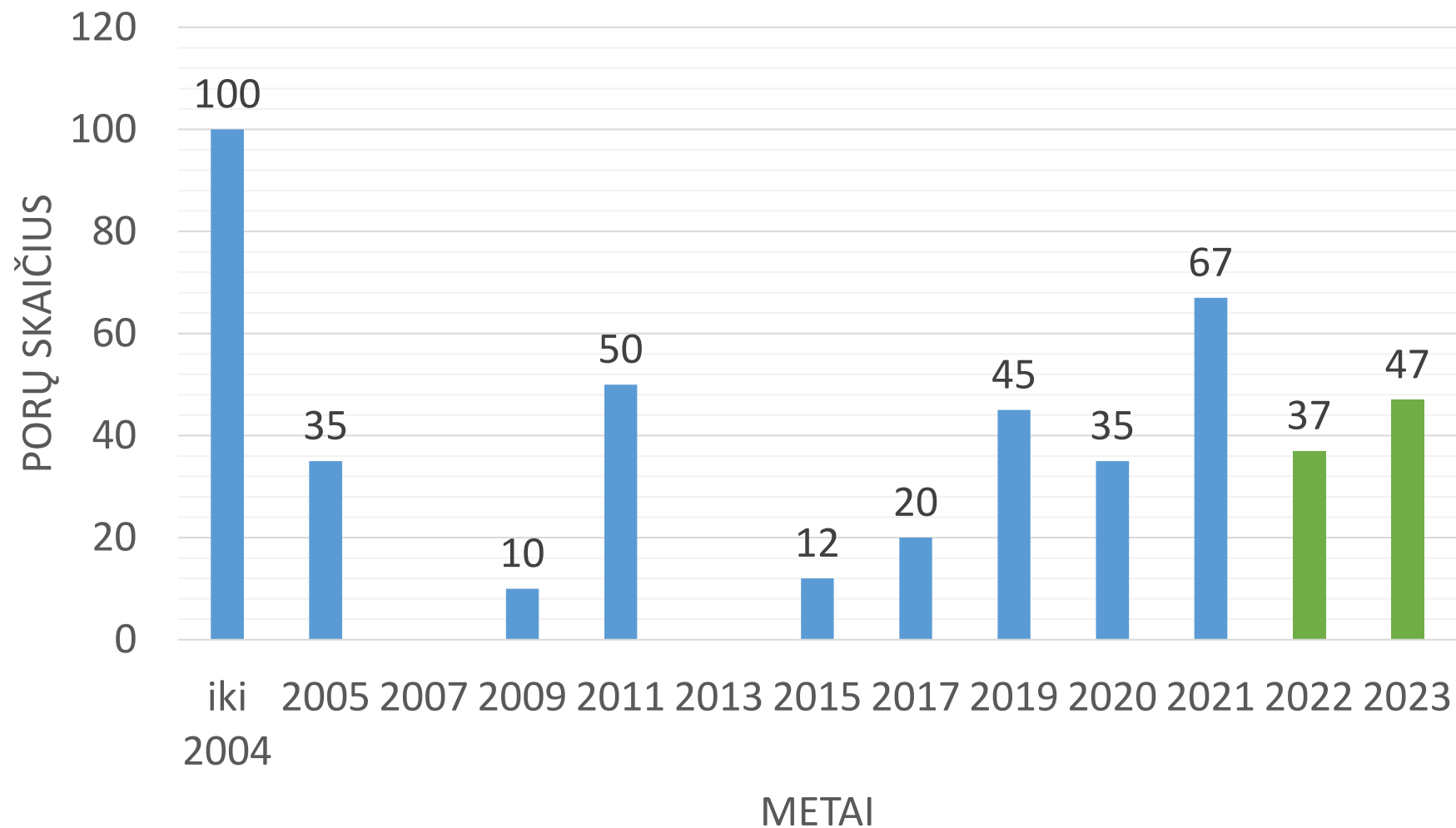


Nemuno deltos PAST

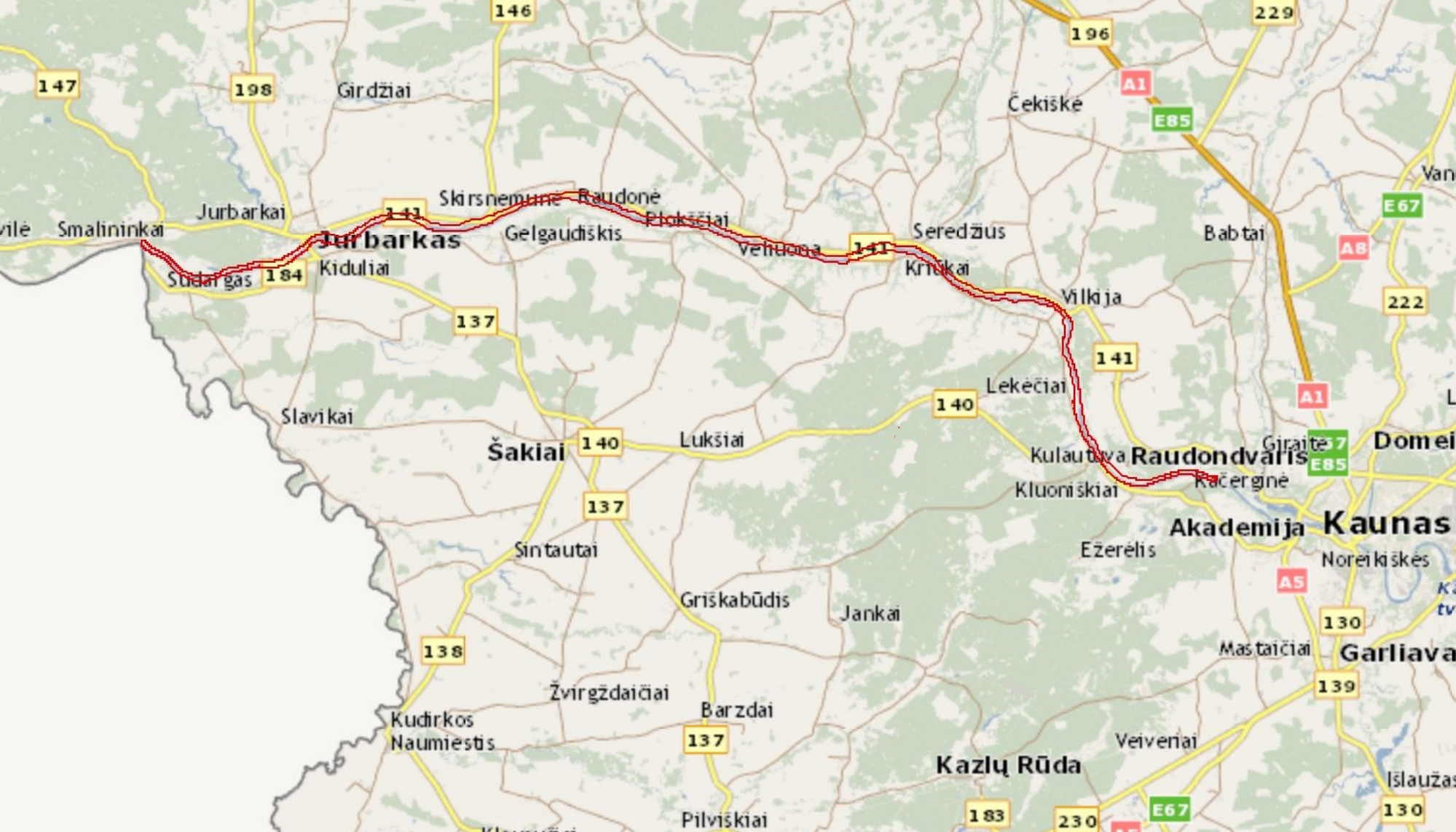


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

## Perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Nemuno deltos PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



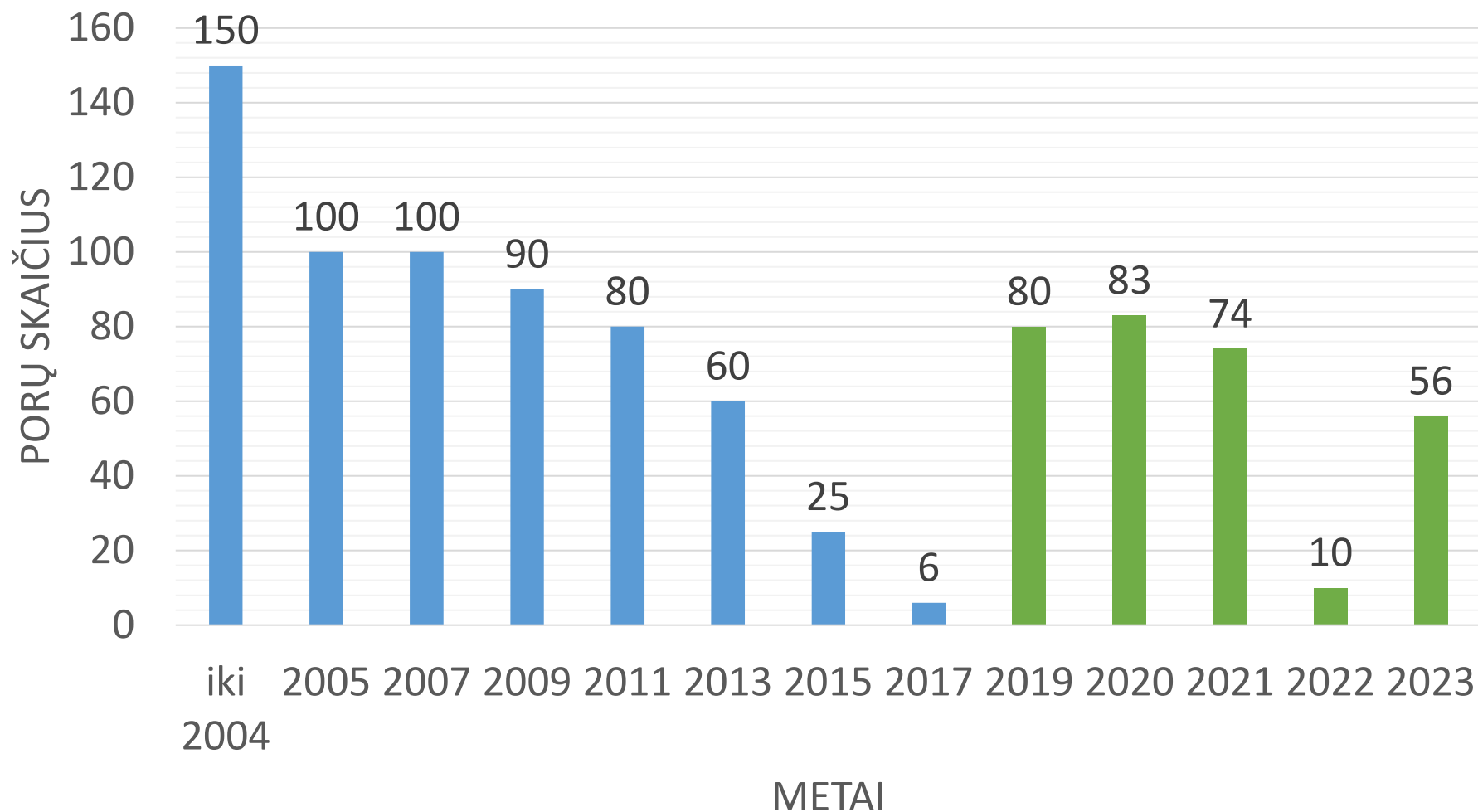
## Kulautuvos – Smalininkų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



## Mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Kulautuvos - Smalininkų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Mažoji žuvėdra Kulautuvos – Smalininkų PAST

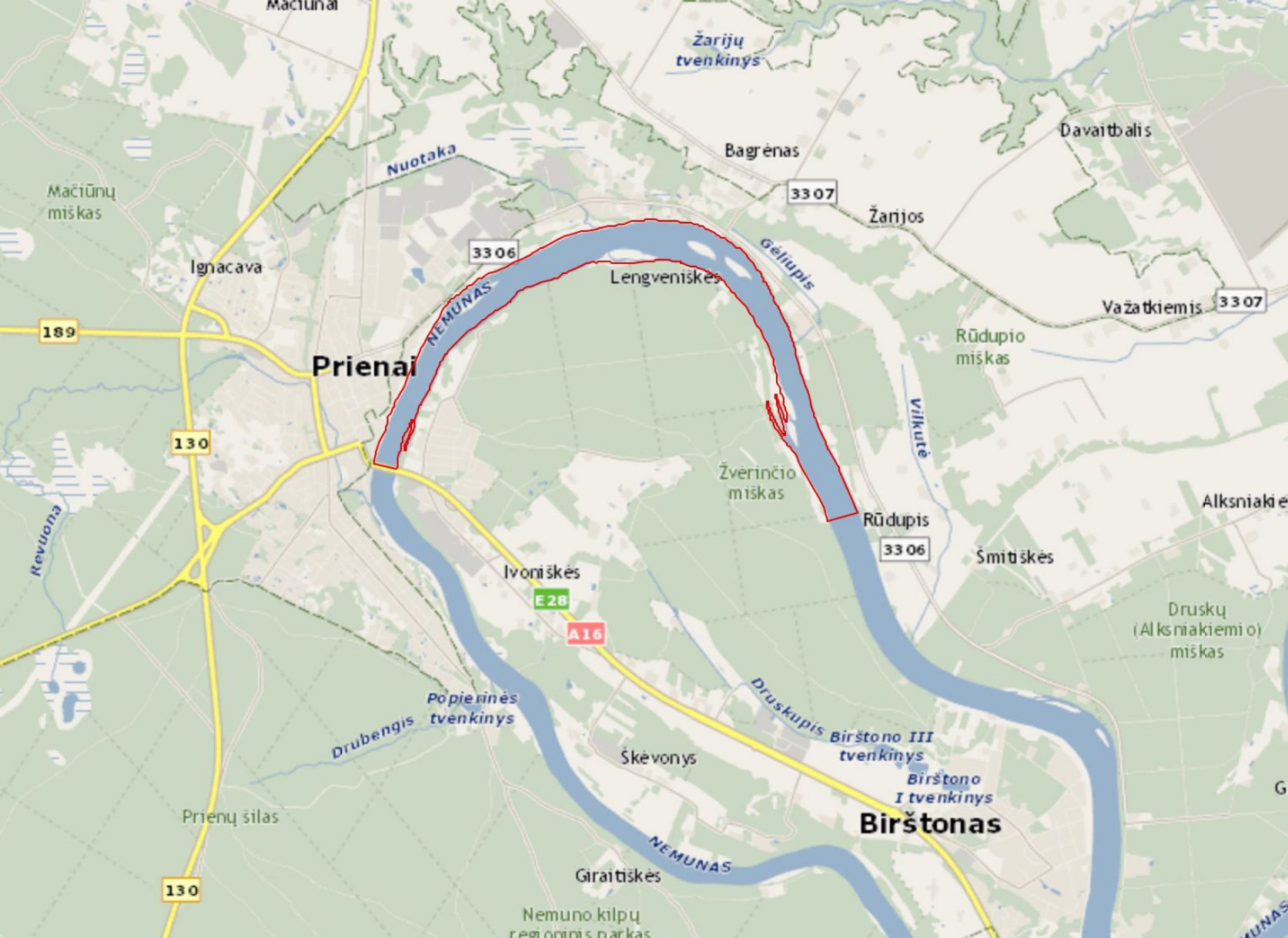




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Jūršarkė Kulautuvos – Smalininkų PAST

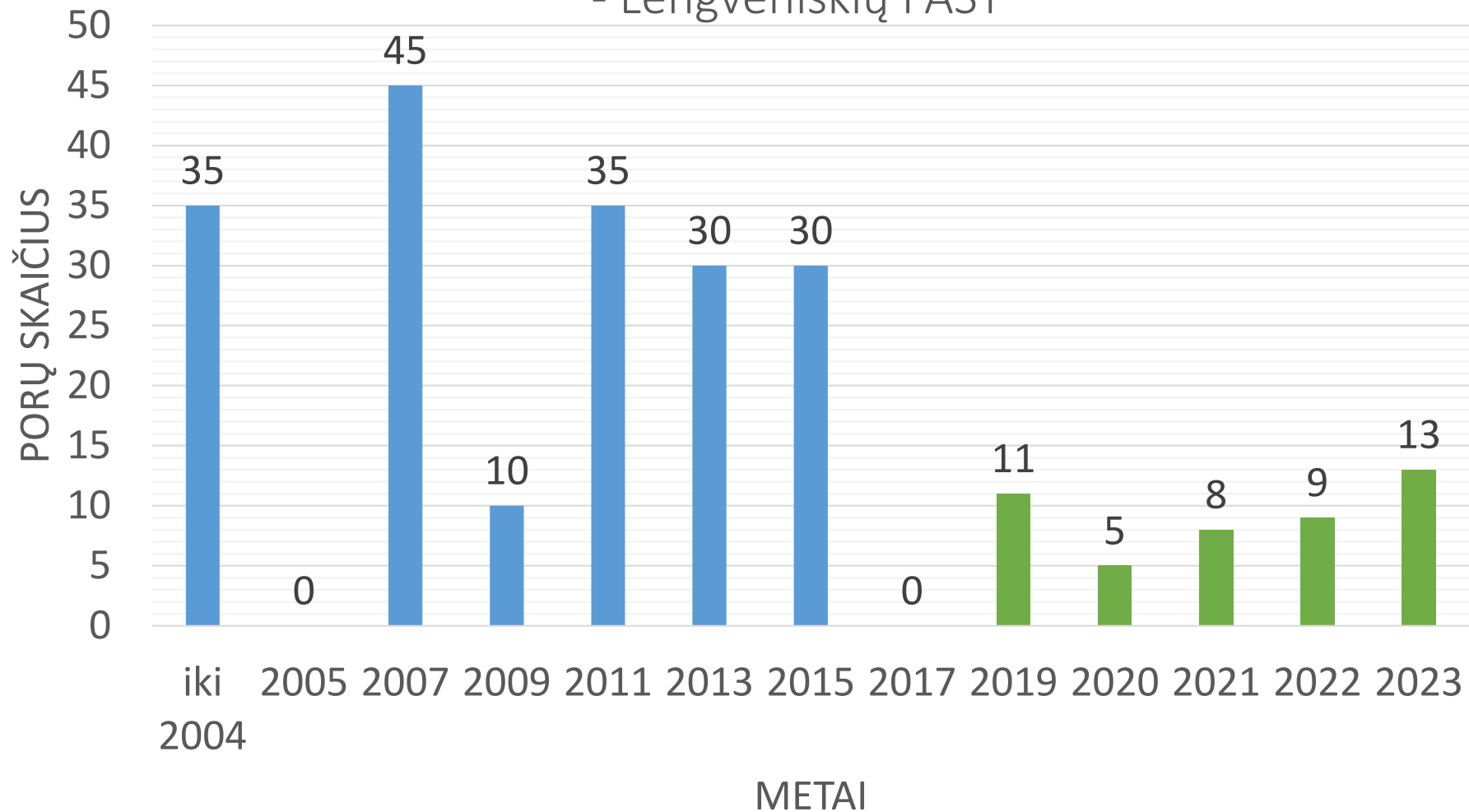




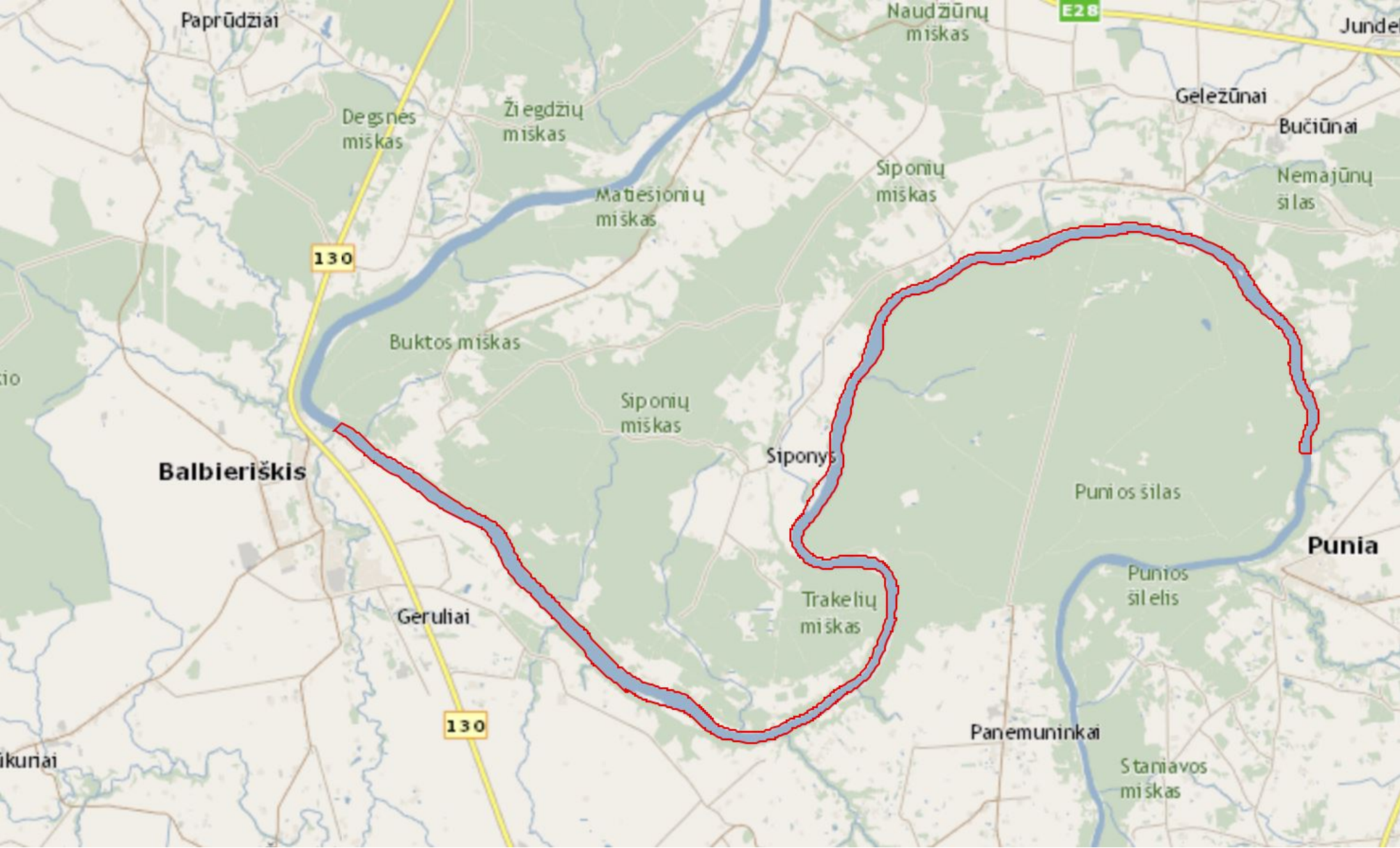
Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Prienų – Lengveniškų PAST

## Perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Prienų - Lengveniškų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

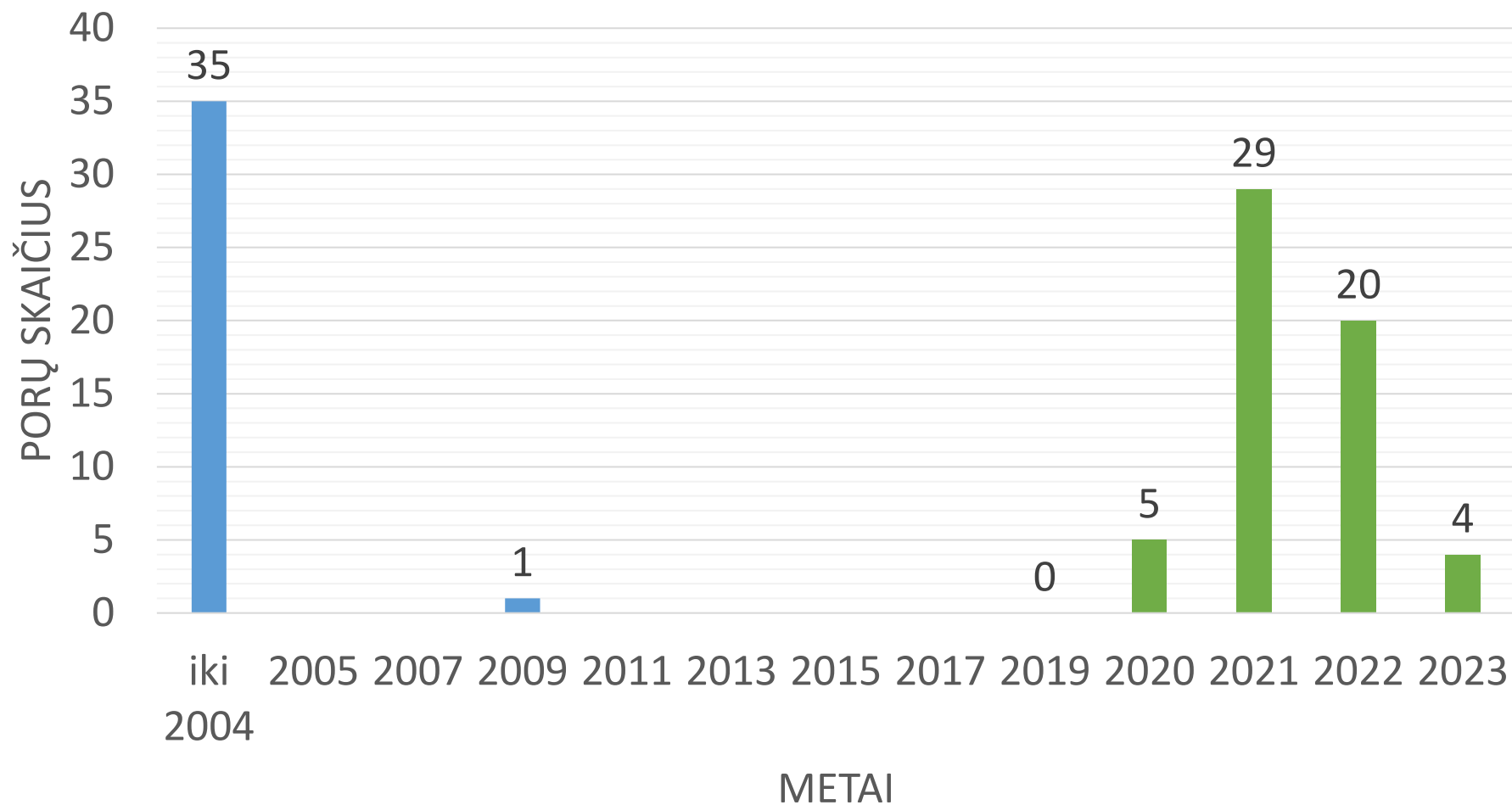


Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Pelėšiškių - Balbieriškio PAST



## Perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Pelėšiškių - Balbieriškių PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Lipliūnų PAST





Gilinamas pratekėjimas Lipliūnų PAST (2020 m. gegužė)



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija





Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Kailinių žvėrelių pėdsakai Lipliūnų PAST

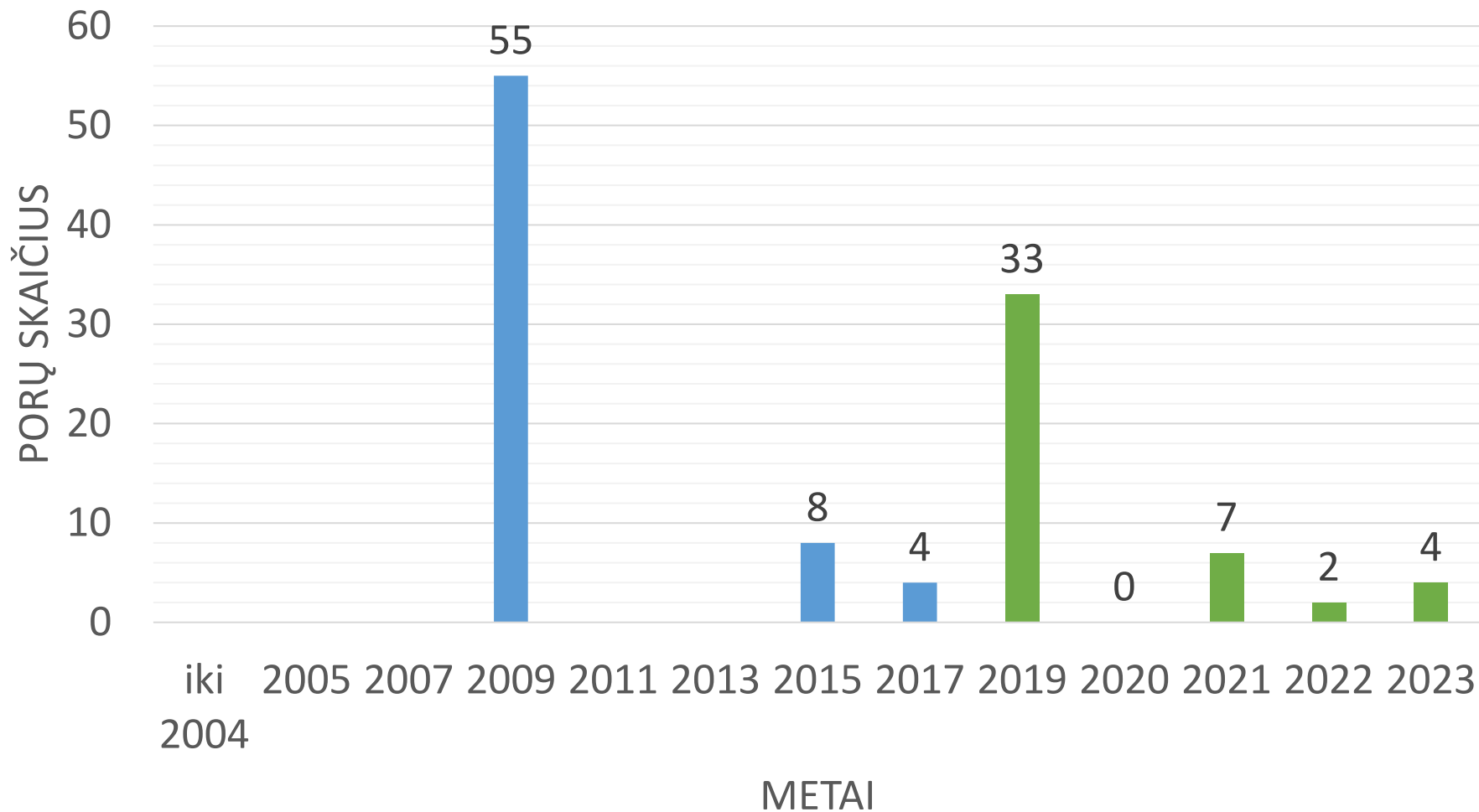




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Sunaikinti upinių žuvėdų kiaušiniai Lipliūnų PAST

## Perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Lipliūnų PAST



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

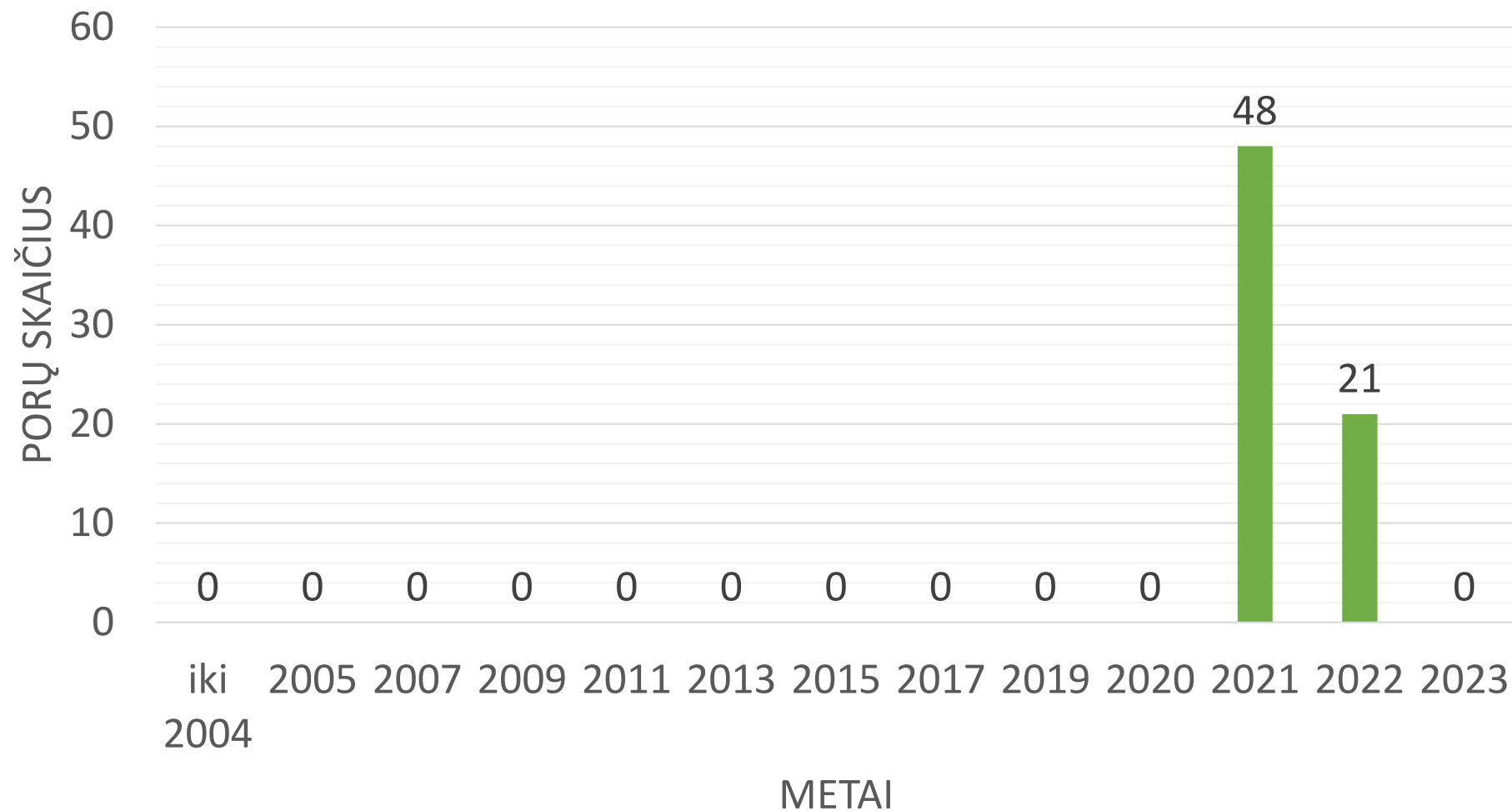




Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

# Kalvių karjero PAST

# Perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika Kalvių PAST



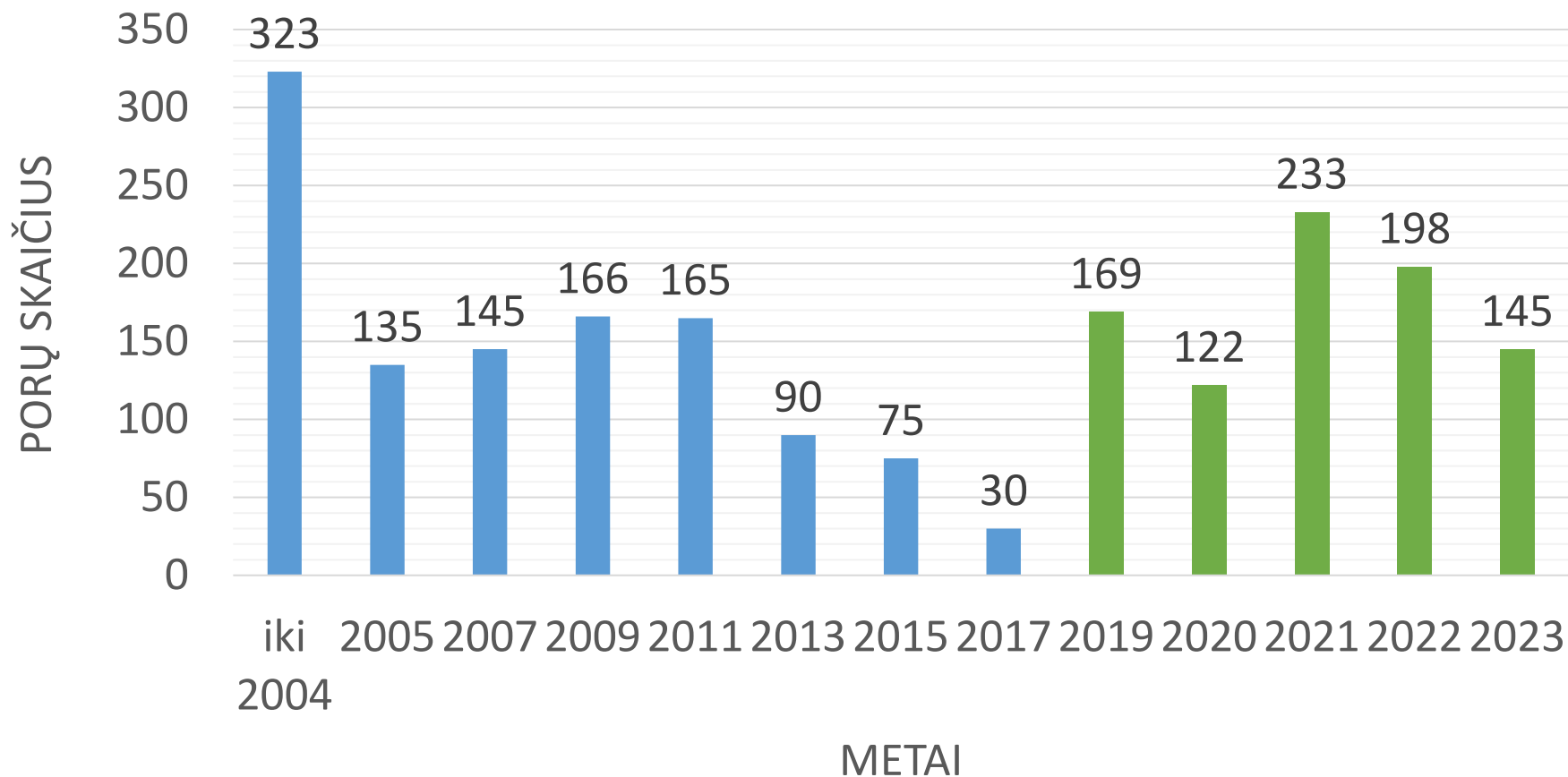
Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



Bendra perinčių mažųjų žuvėdrų porų skaičiaus dinamika visose projekto teritorijose (įtraukti ir Kalvių duomenys)



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



# Nustatytos grėsmės



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

Nepaisant upinės ir mažosios žuvėdros būklės pagerėjimo, nustatytos kelios akivaizdžios grėsmės ir jų poveikio mastas(i):

- Plėšrūnų poveikis (lapės, kanadinės audinės, pilkoji gervė, kaspijiniai/sidabriniai kirai) – reikšmingas atskirose teritorijose, vidutiniškai reikšmingas PAST tinklui;
- Buveinių sukcesija atvirose salose (būtinų gamtotvarkos ar buveinių palaikymo pastangos - reikšmingas PAST tinklui;
- Paukščių trikdymas dėl rekreacinės veiklos – nelabai reikšmingas, reikšmingas lokaliai
- Konfliktas su savininkais – reikšmingas lokaliai
- Nepalankios orų sąlygos – nereguliariai, reikšmingas lokaliai
- Nepakankamas atsakingų institucijų bendradarbiavimas – nelabai reikšmingas /reikšmingas lokaliai





# Apibendrinimas



- Upinės ir mažosios žuvėdrų populiacijų PAST apsaugos statusas pagerėjo dėl išaugusios perinčių porų gausos (>50%);
- Rūšių dabartinė apsaugos būklė PAST tinkle neblogės jei čia bus įgyvendinamos būtinos buveinių tvarkymo veiklos;
- Projekto metu įdiegtos abiejų žuvėdrų ir jų buveinių atkūrimo, formavimo ir palaikymo priemonės yra efektyvios, todėl gali būti demonstracinės ir atkartotos kitose žuvėdrų veisimosi vietose (ar potenc.) tiek Natura 2000 tinkle, tiek kitose (ir nesaugomose) teritorijose (Nemunas, Kuršių marios, akvakultūros ūkiuose, kt. nesaugomuose vandenyse).
- Taikant rūšių ir jų buveinių atkūrimo ir apsaugos priemones, galima pasiekti jų palankios apsaugos būklės



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija



*Ačiū už dėmesį!*



Lietuvos  
Respublikos  
aplinkos  
ministerija

[www.lifeterns.lt](http://www.lifeterns.lt)